

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
(MSME) : กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

โดย

นางณัฐภรณ์ อันทันตศิลป์
เลขาธิการคณะกรรมการ
สำนักเลขาธิการคณะกรรมการ

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) : กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร” ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ ของ นางณัฐฎาจารย์ อนันตศิลป์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) : กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นางณัฐภัฏจารี อนันตศิลป์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๖๕

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) : กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ (๑) ศึกษาความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง MSME และนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG สาขาเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (๒) วิเคราะห์โอกาสและความท้าทายของการพัฒนา MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร และ (๓) นำเสนอแนวทางการพัฒนา MSME ไทย กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร โดยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรณีศึกษาการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศญี่ปุ่น และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ ผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร และภาคีการพัฒนา BCG ทั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการเพิ่มสัดส่วนมูลค่า GDP MSME ต่อ GDP ของประเทศได้ตามแผนการส่งเสริม MSME ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) อย่างเต็มศักยภาพ ผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารต้องเร่งปรับหลักคิดและกระบวนการผลิต จาก “ทำมากได้น้อย” เป็น “ทำน้อยได้มาก โดยเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ตามนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการและการต่อยอดของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ ภาครัฐจะต้องเร่งปรับปรุงระบบนิเวศของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารให้มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมที่จะสนับสนุนการส่งเสริมผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรม ดังนี้ (๑) ปรับกลไกการขับเคลื่อนภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารให้เป็นหนึ่งเดียวเพื่อให้เกิดเอกภาพและมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้อำนาจเดียวกัน (๒) ปฏิรูประบบการผลิต การถ่ายทอด และการต่อยอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อพัฒนาระบบการสร้างนวัตกรรมของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร (Agro - food Innovation System) ที่เข้มแข็ง มีความถาวร มีความพร้อมในการสนับสนุนการทำวิจัยเฉพาะด้าน และ (๓) ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาผู้เชี่ยวชาญภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (Agro - food Advisor) เพื่อปิดช่องว่างระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่และผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

Abstract

Title Development of Medium Small Micro Enterprise (MSME): Agriculture and Food Industry
Field Economics
Name Mrs. Natjaree Anuntasilpa **Course** NDC **Class** 65

The research “ Development of Micro, Small and Medium Enterprise (MSME): Agriculture and Food Industry” aimed to (1) study the interaction between MSME and Bio-Circular-Green (BCG) economy model under the scope of agriculture and food industry (2) analyze opportunities and challenges in development of MSME in agriculture and food industry (3) present guideline for development of MSME in agriculture and food industry. This is a descriptive research based on information collected from related agencies, the case studies of development of MSME in agriculture and food industry in Japan, and specialist’s interviews from public sector, MSME entrepreneurs in agriculture and food industry, and BCG development partners. Results shown that to effectively increase MSME contribution to National Income or Gross Domestic Product (GDP), which is the goal of the 5th MSME Promotion Plan (2023 - 2027), MSME entrepreneurs in agriculture and food industry must transform their mindsets and production process from “Do More, Get Less” to “Do less, Get More.” Such theme is corresponded with BCG economy model whose strategic pathway also demands the transformation of production process through adaptation of technology and innovation. The completion of such missions will significantly enhance the value chain of products and services and enable new product development. Thus, the government should actively explore the conducive ecosystem for MSME in agriculture and food industry, which would serve as a catalyst strengthening MSME entrepreneurs in every dimension. Such ecosystem should embrace (1) merging all related implementing mechanisms of agriculture and food industry into “one” mechanism, (2) reforming research organizations and agricultural and food R&D system to develop the Agro-food Innovation System in Thailand, and (3) educating agro-food advisors to perform agro-food advisory services, whose task is to close the development gap between MSME entrepreneurs and large entrepreneurs.

คำนำ

เอกสารวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) : กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง MSME และนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG สาขาเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายของการพัฒนา MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งนำเสนอแนวทางการพัฒนา MSME ไทย กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ผู้วิจัยหวังว่าเอกสารวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) : กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อเติมเต็มศักยภาพให้กับผู้ประกอบการ MSME และระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

(ณัฐฎาจารย์ อนันตศิลป์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ นอกจากนี้แล้ว ยังมีหน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่เอื้อเพื่อข้อมูลอันเป็นประโยชน์ และสุดท้ายนี้ต้องขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่าน รวมถึงคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ซึ่งทำให้การวิจัยนี้มีความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

(ณัฐฎ์จारी อนันตศิลป์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model	๗
แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในประเทศไทย	๑๔
แนวความคิดเกี่ยวกับ BCG Model ในประเทศไทย	๑๙
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๔
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๒๘
สรุป	๒๘
บทที่ ๓ บริบทการขับเคลื่อนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	๓๑
มาตรการส่งเสริม MSME ในปัจจุบัน	๓๑
ผลลัพธ์ของการขับเคลื่อน MSME	๓๓
ความสำคัญของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	๓๕
การขับเคลื่อน MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	๓๖
กรณีศึกษาการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยคู่	๔๑
สรุป	๕๙

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME)	
ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	๖๑
บทสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตร	
และอุตสาหกรรมอาหาร	๖๑
กรอบแนวคิดการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	
ของไทย	๖๖
กลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	๖๗
การขับเคลื่อนกลยุทธ์สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย	๗๒
สรุป	๘๓
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๘๕
สรุป	๘๕
ข้อเสนอแนะ	๘๙
บรรณานุกรม	๙๔
ประวัติย่อผู้วิจัย	๙๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒ - ๑	๘
สรุประเบิดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (MSME)	๘
๒ - ๒	๘
สรุประเบิดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับ BCG	๘
๒ - ๓	๑๒
สรุประเบิดหมุดหมายภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่เกี่ยวกับ BCG	๑๒
๒ - ๔	๑๖
สรุปเป้าหมาย ตัวชี้วัด และประเด็นการส่งเสริมของแผนการส่งเสริมวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)	๑๖
๒ - ๕	๒๑
สรุปเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนา ประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐	๒๑
๒ - ๖	๒๔
สรุปกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารและเส้นทางเชิงกลยุทธ์	๒๔
๓ - ๑	๓๑
สรุปตัวอย่างมาตรการส่งเสริมสนับสนุน MSME ของภาครัฐ	๓๑
๓ - ๒	๓๓
สรุปสถานการณ์ของ MSME ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕	๓๓
๓ - ๓	๓๔
สรุปดัชนีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตกรณี MSME ที่เป็นบุคคลธรรมดา	๓๔
๓ - ๔	๓๔
สรุปดัชนีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตกรณี MSME ที่เป็นนิติบุคคล	๓๔
๓ - ๕	๓๘
สรุปสภาพแวดล้อมการพัฒนาในห่วงโซ่อาหารของประเทศ	๓๘
๓ - ๖	๔๐
ทิศทางพัฒนาของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต	๔๐
๓ - ๗	๔๔
ผลิตภัณฑ์เหล่าสาเก เมืองทาเคยามา, จังหวัดกิฟุ	๔๔
๓ - ๘	๔๖
ผลิตภัณฑ์เหล่าสาเก เมืองฮิกาชิ - ฮิโรชิม่า, จังหวัดฮิโรชิม่า	๔๖
๓ - ๙	๔๘
ผลิตภัณฑ์จากปลาปักเป้า เมืองชิโมเนะเซกิ, จังหวัดยามะงุจิ	๔๘
๓ - ๑๐	๕๐
ผลิตภัณฑ์วัตถุดิบอาหารทะเล เมืองฮาจิ, จังหวัดยามากูจิ	๕๐
๓ - ๑๑	๕๒
ร้านอาหารที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เมืองทากิ, จังหวัดมิเอะ	๕๒
๓ - ๑๒	๕๔
ผลิตภัณฑ์การทำเกษตร/อาหารโอกินาวา เมืองนาคิจิน, จังหวัดโอกินาวา	๕๔
๓ - ๑๓	๕๖
การรังสรรค์วัตถุดิบอาหารท้องถิ่นไปสู่อาหารระดับโลก เมืองอิซุมิ, จังหวัดชิบะ	๕๖
๔ - ๑	๖๓
สรุปบทบาทของภาคีการพัฒนา	๖๓
๔ - ๒	๖๘
กลยุทธ์เชิงรุกที่ ๑ - ๒	๖๘
๔ - ๓	๖๙
กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ ๑ - ๓	๖๙
๔ - ๔	๗๐
กลยุทธ์เชิงป้องกันที่ ๑ - ๒	๗๐
๔ - ๕	๗๑
กลยุทธ์เชิงรับที่ ๑	๗๑
๔ - ๖	๘๒
สรุปการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย	๘๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑ - ๑ การเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง MSME และนโยบายการพัฒนาประเทศ ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG	๓
๒ - ๑ ความเชื่อมโยงของแผนระดับต่าง ๆ	๑๕
๒ - ๒ สถานการณ์ MSME ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา	๑๖
๒ - ๓ โครงสร้างแผนปฏิบัติการส่งเสริม MSME	๑๘
๒ - ๔ การปรับปรุงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG	๑๙
๒ - ๕ เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของยุทธศาสตร์ BCG ยุทธศาสตร์ BCG และแผนงานการขับเคลื่อน	๒๒
๒ - ๖ วิวัฒนาการห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต	๒๖
๒ - ๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๒๘
๓ - ๑ ห่วงโซ่อุปทานของอาหาร	๓๖
๓ - ๒ โครงสร้างของ JA Group	๔๒
๓ - ๓ กรณีศึกษา MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในประเทศญี่ปุ่น	๔๓
๓ - ๔ โรงเหล้าสาเกฮิดะ เมืองทาคายามา, จังหวัดกิฟุ	๔๕
๓ - ๕ เทศกาลสาเกประจำปี (Saijo Sake Festival) เมืองฮิกาชิ - ฮิโรชิม่า, จังหวัดฮิโรชิม่า	๔๗
๓ - ๖ ตลาดประมูลปลาปักเป้า เมืองชิโมนะเซกิ, จังหวัดยามะงุจิ	๔๙
๓ - ๗ ตลาดอาหารทะเลในเมืองฮาจิ, จังหวัดยามากูจิ	๕๑
๓ - ๘ ร้านอาหาร Mago No Mise เมืองทาเก, จังหวัดมิเอะ	๕๓
๓ - ๙ ฟาร์ม (Aiai Farm) เมืองนาคิจิน, จังหวัดโอคินาวา	๕๕
๓ - ๑๐ ผู้ประกอบการกลุ่มเกษตรและอาหาร เมืองอิซุมิ, จังหวัดชิบะ	๕๗
๔ - ๑ แผนที่กลุ่มอาหารที่จดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขอประเทศไทย	๗๔
๔ - ๒ การบริหารจัดการภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของธรรมธุรกิจ	๗๕
๔ - ๓ แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่น รวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine)	๗๗
๔ - ๔ แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine)	๘๑
๕ - ๑ ระบบการสร้างนวัตกรรมในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	๘๗

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Medium Small Micro Enterprise : MSME) อย่างต่อเนื่อง โดยได้กำหนดและขับเคลื่อนนโยบาย แนวทาง และมาตรการส่งเสริม MSME อย่างครบวงจรในแต่ละห่วงของการพัฒนาของผู้ประกอบการ MSME ได้แก่ ระยะเริ่มต้น ระยะพัฒนา ระยะเติบโต และระยะฟื้นฟู และครอบคลุมทั้งในด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การพัฒนาความรู้/ยกระดับทักษะ การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมช่องทาง การตลาด และการฟื้นฟูกิจการ การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้จำนวนผู้ประกอบการ MSME ของไทย และมูลค่า MSME เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ของไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการชะลอตัวไปบ้างในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในปี ๒๕๖๕ มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นตามลำดับสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

โดยเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๕ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เพื่อเป็นกรอบทิศทางการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศ โดยแผนดังกล่าวได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้ “ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ที่เข้มแข็ง มีศักยภาพ และสามารถแข่งขันได้” และมีเป้าหมายให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) มีบทบาททางเศรษฐกิจ เข้มแข็งมากขึ้นในทุกระดับ สามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีส่วนช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้ รวมทั้งได้กำหนดประเด็นการส่งเสริม/กลยุทธ์และแนวทางการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถบรรลุตัวชี้วัดเป้าหมาย ได้แก่ สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (GDP MSME) ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ภายในปี ๒๕๗๐ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ในช่วง ๕ ปีข้างหน้า รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมุ่งหมายที่จะเร่งปิดช่องว่างในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ไทย โดยเพิ่มสัดส่วน GDP MSME อีกร้อยละ ๕

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ประเด็นการส่งเสริม กลยุทธ์ และแนวทางการขับเคลื่อนภายใต้แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) พบว่าแผนดังกล่าวให้ความสำคัญกับการสร้างการเติบโตที่ครอบคลุมสำหรับทุกกลุ่มที่มีระดับศักยภาพและความต้องการที่แตกต่างกัน และเน้นการเติบโตแบบมุ่งเป้า โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มส่วนแบ่งตลาดในประเทศของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ส่งเสริมการเข้าสู่สากล และยกระดับธุรกิจสู่การแข่งขันระดับโลก ตามศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

(MSME) อย่างไรก็ตาม แผนดังกล่าวไม่ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (MSME) ภายใต้อุตสาหกรรมหรือกิจกรรมสาขาใดเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ในข้อเท็จจริง ปัจจุบันไทยได้มีการกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายอย่างชัดเจน โดยที่ภาครัฐได้กำหนดนโยบาย และแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจัดทำมาตรการส่งเสริมการลงทุนสำหรับ แต่ละอุตสาหกรรมเป้าหมาย เพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเป้าหมายให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และสนับสนุนการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยสู่เศรษฐกิจแห่งอนาคตอย่างเป็นระบบ ในขณะที่ เมื่อเปรียบเทียบเป้าหมายของแผนฯ กับสัดส่วน GDP MSME ต่อ GDP ของประเทศ ที่พัฒนาแล้ว พบว่า สัดส่วน GDP MSME ต่อ GDP ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ประมาณร้อยละ ๕๐ อาทิ ประเทศเยอรมัน (ร้อยละ ๕๓.๘) ประเทศญี่ปุ่น (ร้อยละ ๕๐) และประเทศเกาหลีใต้ (ร้อยละ ๔๙.๔) ซึ่งแตกต่างจากตัวชี้วัดเป้าหมายของแผนฯ ถึงร้อยละ ๑๐ สะท้อนถึงช่องว่างในการพัฒนาวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ไทย ที่ยังสามารถเติมเต็มศักยภาพให้กับผู้ประกอบการของไทย และระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

ผู้วิจัยได้ศึกษาและประเมินความเหมาะสมของนโยบาย/อุตสาหกรรมเป้าหมาย ที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นและเห็นว่า **นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG [การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (Bio - Circular - Green Economy : BCG Model)]** ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติ (๑๙ มกราคม ๒๕๖๔) เห็นชอบให้การขับเคลื่อน BCG Model เป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่ปี ๒๕๖๔ เป็นต้นไป และต่อมาได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ ด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐ ประกอบด้วยการพัฒนาภายใต้ ๔ + ๑ สาขายุทธศาสตร์ คือ เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจหมุนเวียน มีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำไปบูรณาการร่วมกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ของประเทศ เพื่อปิดช่องว่างของการพัฒนา MSME ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขา เกษตรและอาหาร ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร โดยหากเข้าใจถึงความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนโยบายทั้งสอง (Decoding the interplay of policies) ภาครัฐจะสามารถออกแบบนโยบาย/มาตรการในการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และจะสามารถบรรลุเป้าหมายของแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) (สัดส่วน GDP MSME ต่อ GDP ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ภายในปี ๒๕๗๐) และแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐ (มูลค่า GDP ของเศรษฐกิจ BCG เพิ่มขึ้น ๑ ล้านล้านบาท จากปี พ.ศ. ๒๕๖๑

จากความสำคัญข้างต้น จึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ ที่มุ่งเน้นศึกษาความเชื่อมโยง และปฏิสัมพันธ์ระหว่าง MSME และนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG โอกาส และความท้าทายของการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ภายใต้ต้นนโยบายการ พัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และแนวทางการปิดช่องว่างของการพัฒนาวิสาหกิจขนาด กลางและขนาดย่อม (MSME) ไทย ภายใต้ต้นนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

แผนภาพที่ ๑ - ๑ การเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง MSME และนโยบายการพัฒนาประเทศ
ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG กรณีกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
๒. เพื่อวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายของการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG กรณีกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
๓. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ไทย ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG กรณีกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑ ศึกษาความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

๑.๒ วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน โอกาส และความท้าทายของการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG กรณีกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๑.๓ ศึกษานโยบาย/แนวทาง/มาตรการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ของประเทศญี่ปุ่น รวมถึงรูปแบบธุรกิจ (Business Model) กรณีสาขายุทธศาสตร์การเกษตรและอาหาร

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และโมเดลเศรษฐกิจ BCG กรณีกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ ผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และภาคีการพัฒนา BCG จำนวน ๘ คน

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจ SMEs และภาคีการพัฒนา BCG

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) จากข้อมูลที่รวบรวมได้

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอผลข้อมูลโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) นำเสนอข้อมูลประกอบกับตารางตัวเลข และแผนภาพ นำเสนอข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ไทย ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG กรณีกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้เกิดการเติมเต็มศักยภาพให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (MSME) ของไทยและระบบเศรษฐกิจในภาพรวมได้อีกถึงร้อยละ ๑๐ ของ GDP
๒. ทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายภายใต้ Thailand ๔.๐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ BCG กรณีกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
๓. ทำให้ได้แนวทางการบูรณาการการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายระหว่างแผนระดับ ๓

คำจำกัดความ

วิสาหกิจขนาดกลาง (Medium Enterprise)

หมายถึง กิจการในภาคการผลิตสินค้าที่มีจำนวนการจ้างงานเกินกว่า ๕๐ - ๒๐๐ คน หรือมีรายได้ต่อปีเกินกว่า ๑๐๐ - ๕๐๐ ล้านบาท ส่วนกิจการในภาคการค้า (ค้าส่ง หรือค้าปลีก) และบริการ มีจำนวนการจ้างงานเกินกว่า ๓๐ - ๑๐๐ คน หรือมีรายได้ต่อปีเกินกว่า ๕๐ - ๓๐๐ ล้านบาท ทั้งนี้ หากจ้างงาน และรายได้เข้าลักษณะของวิสาหกิจต่างกันให้ยึดรายได้เป็นหลักในการพิจารณา

วิสาหกิจขนาดย่อม (Small Enterprise)

หมายถึง กิจการในภาคการผลิตสินค้าที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกิน ๕๐ คน หรือมีรายได้ต่อปีไม่เกิน ๑๐๐ ล้านบาท ส่วนกิจการในภาคการค้า (ค้าส่ง หรือค้าปลีก) และบริการ มีจำนวนการจ้างงานไม่เกิน ๓๐ คน หรือมีรายได้ต่อปี ไม่เกิน ๕๐ ล้านบาทหากจ้างงานและรายได้ เข้าลักษณะของวิสาหกิจต่างกันให้ยึดรายได้เป็นหลักในการพิจารณา

วิสาหกิจขนาดย่อย (Micro Enterprise)

หมายถึง กิจการในภาคการผลิตสินค้า กิจการในภาคการค้า (ค้าส่ง หรือค้าปลีก) และบริการ ที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกิน ๕ คน หรือมีรายได้ต่อปีไม่เกิน ๑.๘ ล้านบาท หากจ้างงานและรายได้เข้าลักษณะของวิสาหกิจต่างกัน ให้ยึดรายได้เป็นหลักในการพิจารณา

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy)

หมายถึง รูปแบบการพัฒนาที่ใช้ความเข้มแข็งภายในประเทศที่มีอยู่เดิม อันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและการเป็นแหล่งผลิต สินค้าเกษตรของโลก โดยการประยุกต์ใช้ความรู้และความก้าวหน้า ของเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอด และสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับทรัพยากรชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตร โดยเน้นสร้างสมดุล ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เน้นสร้างมูลค่าสูงสุดจากใช้ประโยชน์ทรัพยากร ควบคู่กับการลดของเสียลงให้น้อยที่สุดหรือเป็นศูนย์ (zero waste) โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันการเกิดของเสีย (waste prevention) ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ ให้ความสำคัญกับการใช้ซ้ำ (reuse) นำมาแปรสภาพเพื่อกลับมาใช้ในรูปแบบอื่น (recycle) หรือพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

หมายถึง เศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์ และความเท่าเทียมของสังคม เป็นการพัฒนาด้วยการคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ลดความเสี่ยงหรืออันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและตระหนักถึงคุณค่าเพื่อความสมดุลทางระบบนิเวศ รวมถึงส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่นำไปสู่การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

၇၈

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ได้ทบทวนวรรณกรรม แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model
๒. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในประเทศไทย
๓. แนวความคิดเกี่ยวกับ BCG Model ในประเทศไทย
๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๕. กรอบแนวคิดของการวิจัย
๖. สรุป

นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

ยุทธศาสตร์ชาติเป็นกรอบทิศทางการบริหารประเทศในระยะยาว ซึ่งกำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (๑) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง (๒) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (๓) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากร (๔) มนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม (๕) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ (๖) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมียุทธศาสตร์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model สรุปได้ ดังนี้

๑.๑ ยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME)

ตารางที่ ๒ - ๑ สรุปประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME)

ยุทธศาสตร์ที่ ๒	ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน - ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
ตัวชี้วัด	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้ประชาชาติ การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และการกระจายรายได้ - ผลผลิตภาพการผลิตของประเทศ ทั้งในปัจจัยการผลิตและแรงงาน - การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ	<p>ประเด็นที่ ๕ พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกร ให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยมีนวัตกรรมใน ๓ ด้าน คือ นวัตกรรมในการสร้างโมเดลธุรกิจ นวัตกรรมในเชิงสินค้าและบริการ และนวัตกรรมในเชิงกระบวนการผลิตและบริการ</p>

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

๑.๒ ยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับ BCG

ตารางที่ ๒ - ๒ สรุปประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ BCG

หัวข้อ	สาระสำคัญ
ยุทธศาสตร์ที่ ๒	ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน - ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
ตัวชี้วัด	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้ประชาชาติ การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และการกระจายรายได้ - ผลผลิตภาพการผลิตของประเทศ ทั้งในปัจจัยการผลิตและแรงงาน - การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ตารางที่ ๒ - ๒ สรุปประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ BCG (ต่อ)

หัวข้อ	สาระสำคัญ
ยุทธศาสตร์ที่ ๒	ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> - ประเด็นที่ ๑ การเกษตรสร้างมูลค่า เน้นเกษตรคุณภาพสูงและขับเคลื่อนการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า และความหลากหลายของสินค้าเกษตร เพื่อรักษาฐานรายได้เดิมและสร้างฐานอนาคตใหม่ที่สร้างรายได้สูง ทั้งเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป และเกษตรอัจฉริยะ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น - ประเด็นที่ ๒ อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต รับมือและสร้างโอกาสจากความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๔ ที่เป็นผลของการหล่อหลอมเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีทางกายภาพ เข้าด้วยกัน โดยเปลี่ยนแปลงพื้นฐานโครงสร้างอุตสาหกรรมและบริการ ครอบคลุมอุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ครบวงจร - ประเด็นที่ ๓ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม รักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับ และเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย และใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ - ประเด็นที่ ๔ โครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมไทย เชื่อมโลก ครอบคลุมถึงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพในด้านโครงข่ายคมนาคม พื้นที่และเมือง รวมถึงเทคโนโลยี ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน บุคลากร และเชื่อมโยงประเทศไทยกับประชาคมโลก
ยุทธศาสตร์ที่ ๓	ด้านการพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ - สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต
ตัวชี้วัด	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดีของคนไทย - ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต - การพัฒนาสังคมและครอบครัวไทย

ตารางที่ ๒ - ๒ สรุปประเด็นยุทธศาสตร์ที่ที่เกี่ยวข้องกับ BCG (ต่อ)

หัวข้อ	สาระสำคัญ
ยุทธศาสตร์ที่ ๓	ด้านการพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> - ประเด็นที่ ๕ การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม มุ่งเน้นการเสริมสร้างการจัดการสุขภาวะในทุกรูปแบบ ที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี และมีทักษะด้านสุขภาวะที่เหมาะสม - ประเด็นที่ ๖ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยที่มีสุขของครอบครัวไทย การส่งเสริมบทบาทในการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ครอบครัวยุคใหม่ และชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปลูกฝังและพัฒนาทักษะนอกห้องเรียน และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ยุทธศาสตร์ที่ ๔	ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ - กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ - เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ
ตัวชี้วัด	<ul style="list-style-type: none"> - ความแตกต่างของรายได้และการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากร - ความก้าวหน้าของการพัฒนาคน - ความก้าวหน้าในการพัฒนาจังหวัดในการเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี - คุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุ
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ	<p>ประเด็นที่ ๑ การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ</p> <p>ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาการเกษตรให้เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกร ฐานทรัพยากรและบริบทของพื้นที่ และชุมชนท้องถิ่น พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงส่งเสริมการผลิตแปรรูปสินค้าให้มีเอกลักษณ์ และการจัดการในภาคบริการที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชน เพื่อยกระดับเกษตรกรสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคการเกษตร</p>

ตารางที่ ๒ - ๒ สรุปประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ BCG (ต่อ)

หัวข้อ	สาระสำคัญ
ยุทธศาสตร์ ๕	ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืน มีสมดุล - พัฒนาและสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบทางลบจากการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ - ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโต บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ - ยกระดับกระบวนการทัศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมบนหลักของการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล
ตัวชี้วัด	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟู - การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - ปริมาณก๊าซเรือนกระจก มูลค่าเศรษฐกิจฐานชีวภาพ
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ	<p>ประเด็นที่ ๑ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเศรษฐกิจฐานชีวภาพ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต เพิ่มความเป็นธรรมทางสังคม สามารถลดความเสี่ยงของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและลดปัญหาความขาดแคลนของทรัพยากรลงได้ พัฒนาความมั่นคงทางน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเป้าหมายพัฒนาความมั่นคงทางพลังงานของประเทศ และส่งเสริมการใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม</p>

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

๒. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

ถูกจัดทำขึ้นภายใต้บริบทการพัฒนาที่มีความผันแปรสูงและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งโอกาสที่ช่วยเสริมสร้างประโยชน์ หรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ซึ่งหมายถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้าพลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับการยกระดับกิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

ภายใต้แผนดังกล่าวประกอบด้วยหมวดหมู่การพัฒนา จำนวน ๑๓ หมวดหมู่ ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสิ่งที่ประเทศไทยปรารถนาจะ “เป็น” หรือมุ่งหวังจะ “มี” เพื่อสะท้อนประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการพลิกโฉมประเทศไทย โดยมีหมวดหมู่ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model สรุปได้ ดังนี้

๒.๑ หมวดหมู่ที่เกี่ยวข้องกับ MSME

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) มีหมวดหมู่ที่ ๗ ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนา MSME โดยตรง มีกลยุทธ์ที่สำคัญ เช่น

๒.๑.๑ การพัฒนาระบบนิเวศให้เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจและการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

๒.๑.๒ การส่งเสริมการพัฒนา วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัล

๒.๑.๓ การพัฒนาระบบนิเวศให้เอื้อต่อการสร้างธุรกิจสตาร์ทอัพ และผู้ประกอบการที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม รวมทั้งให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม และเชื่อมโยงเข้าสู่เครือข่ายระดับโลก และยกระดับสู่ตลาดต่างประเทศ

๒.๒ หมวดหมู่ที่เกี่ยวข้องกับ BCG

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) มีหมวดหมู่ที่เกี่ยวข้องกับ BCG จำนวน ๕ หมวดหมู่ สรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒ - ๓ สรุปประเด็นหมวดหมู่ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่เกี่ยวข้องกับ BCG

หมวดหมู่	กลยุทธ์ที่สำคัญ เช่น
หมวดหมู่ที่ ๑ ไทยเป็นประเทศ ชั้นนำด้านสินค้า เกษตรและเกษตร แปรรูปมูลค่าสูง	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมการผลิตและการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ สมุนไพรแปรรูป อาหารทางการแพทย์ อาหารทางเลือก อาหารฟังก์ชัน พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ โปรตีนจากพืช และแมลง - การขยายผลรูปแบบเกษตรยั่งยืนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีมูลค่าเพิ่มสูง จากแบบอย่างความสำเร็จในประเทศ เช่น เกษตรตามโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว

ตารางที่ ๒ - ๓ สรุปประเด็นหมุดหมายภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่เกี่ยวข้องกับ BCG (ต่อ)

หมุดหมาย	กลยุทธ์ที่สำคัญ เช่น
หมุดหมายที่ ๓ ไทยเป็นจุดหมาย ของการท่องเที่ยว ที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> - การยกระดับบริการและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดสากล เช่น สนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว การสนับสนุนการพัฒนาทักษะและศักยภาพของบุคลากรในภาคการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่นำไปสู่การสร้างคุณภาพและความยั่งยืน
หมุดหมายที่ ๔ ไทยเป็นศูนย์กลาง ทางการแพทย์ และสุขภาพมูลค่าสูง	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมบริการทางการแพทย์ที่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้อุตสาหกรรมทางการแพทย์และสุขภาพ เช่น พัฒนาระบบการผลิตและสนับสนุนการจัดตั้งโรงงานต้นแบบเภสัชชีวภัณฑ์ ยา สมุนไพร และวัคซีนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล - การสร้างเสริมขีดความสามารถทางวิชาการด้านการศึกษา วิจัย และเทคโนโลยีทางการแพทย์
หมุดหมายที่ ๑๐ ไทยมีเศรษฐกิจ หมุนเวียน และสังคมคาร์บอนต่ำ	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ - การสร้างรายได้สุทธิให้ชุมชน ท้องถิ่น และเกษตรกร จากเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ - การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - การพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมและกลไกสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ - การปรับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพเข้าสู่วิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน
หมุดหมายที่ ๑๑ ไทยสามารถลด ความเสี่ยง และผลกระทบจาก ภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพประชาชนและชุมชน ในการรับมือกับภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในประเทศไทย

๑. บทบาทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ต่อเศรษฐกิจไทย

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มีบทบาทในการพัฒนาและสนับสนุนการเติบโตในมิติต่าง ๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ในช่วงที่ผ่านมาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) โดยภาครัฐได้เร่งดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้สามารถประกอบธุรกิจให้อยู่รอดได้ ในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องพัฒนาผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มซึ่งมีระดับศักยภาพ ประเภทธุรกิจ ปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน เพื่อให้ธุรกิจ MSME มีความเข้มแข็ง ยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวให้แข่งขันได้อย่างยั่งยืนภายใต้บริบทใหม่ พร้อมทั้งสนับสนุนการตลาดที่รอบด้านให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ทั้งตลาดภายในประเทศและการผลักดันสู่ความเป็นสากล

๒. กลไกการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME)

กลไกการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในประเทศไทย อยู่ภายใต้แผน ๓ ระดับ เช่นเดียวกับการพัฒนาสาขาอื่น ๆ โดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นแผนระดับที่ ๑ ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องและบูรณาการกัน โดยการถ่ายทอดเป้าหมายและประเด็นการพัฒนาไปสู่แผนระดับที่ ๒ ซึ่งเป็นกรอบแนวทางการขับเคลื่อนประเทศในมิติต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ โดยต้องถ่ายทอดไปสู่แนวทางปฏิบัติในแผนระดับที่ ๓ ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ ประกอบด้วย (๑) แผนปฏิบัติการด้าน... และ (๒) แผนปฏิบัติราชการระยะ ๕ ปี และรายปี

แผนภาพที่ ๒ - ๑ ความเชื่อมโยงของแผนระดับต่าง ๆ

* แผนการส่งเสริม SME สหภาพโอกาสและความเสมอภาค (แต่ยังมีประเด็นที่แก้ยาวอีก)

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

www.sme.go.th

ที่มา : เอกสารประกอบการนำเสนอคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ สสว.

๒.๑ แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมถือเป็นกรอบแนวทางกำหนดนโยบาย มาตรการ โครงการต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแล้วรวม ๕ ฉบับ โดยปัจจุบันภาครัฐอยู่ระหว่างการดำเนินงานตามแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเร่งสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในมิติต่าง ๆ ด้วยการพัฒนาศักยภาพและการสร้างรายได้ของธุรกิจ SME โดยรวมอย่างครอบคลุม ทั้งในภาคการผลิต ภาคการค้า ภาคการบริการ รวมไปถึงภาคธุรกิจเกษตร ด้วยแนวทางการส่งเสริมให้ SME มีการพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาทักษะความชำนาญของแรงงาน การเข้าถึงนวัตกรรมและองค์ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการเจริญเติบโตทางธุรกิจของ SME

แผนภาพที่ ๒ - ๒ สถานการณ์ MSME ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

ที่มา : เอกสารประกอบการนำเสนอคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ สสว.

ทั้งนี้ แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ไทยมี SME ที่เข้มแข็ง มีศักยภาพ และสามารถแข่งขันได้” และมีพันธกิจ จำนวน ๓ ข้อ ได้แก่ (๑) ส่งเสริม SME ทุกกลุ่มอย่างครอบคลุมให้เข้มแข็งและเติบโต (๒) สร้างโอกาสทางการตลาดเพื่อยกระดับศักยภาพธุรกิจให้มีความสามารถในการแข่งขัน และ (๓) พัฒนาระบบนิเวศ ลดเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ โดยสรุปเป้าหมาย ตัวชี้วัด และประเด็นการส่งเสริมได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒ - ๔ สรุปเป้าหมาย ตัวชี้วัด และประเด็นการส่งเสริมของแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

หัวข้อ	สาระสำคัญ
เป้าหมาย	SME มีบทบาททางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งมากขึ้นในทุกระดับ สามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและมีส่วนช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้
ตัวชี้วัด	สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของ SME ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทั้งหมด ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ในปี ๒๕๗๐ (ข้อมูล ณ ปี ๒๕๖๔ ไตรมาสที่ ๒ เท่ากับ ร้อยละ ๓๔.๒)

ตารางที่ ๒ - ๔ สรุปเป้าหมาย ตัวชี้วัด และประเด็นการส่งเสริมของแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) (ต่อ)

หัวข้อ	สาระสำคัญ
ประเด็น การส่งเสริม SME	<p>ประกอบด้วย ๓ ประเด็น ดังนี้</p> <p>ประเด็นการส่งเสริมที่ ๑ สร้างการเติบโตที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม การสร้างการเติบโตที่ครอบคลุมมุ่งเน้นผู้ประกอบการในแต่ละกลุ่มซึ่งมีระดับศักยภาพแตกต่างกัน มีสถานภาพ ปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน</p> <p>ประเด็นการส่งเสริมที่ ๒ สร้างการเติบโตแบบมุ่งเป้า การสร้างการเติบโตแบบมุ่งเป้าให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง เป็นการสนับสนุนการตลาดที่รอบด้านให้กับ SME และการส่งเสริม SME กลุ่มที่มีศักยภาพให้สามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้ขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศได้</p> <p>ประเด็นการส่งเสริมที่ ๓ พัฒนาสภาพแวดล้อมให้สนับสนุนการเติบโตของธุรกิจ การพัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจ SME ให้มีความเพียงพอ มีคุณภาพและทันสมัย เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้ SME สามารถเริ่มธุรกิจและเติบโตได้เต็มศักยภาพ โดยสภาพแวดล้อมที่สำคัญมีทั้งแหล่งเงินทุน แรงงานที่มีทักษะ การเข้าถึงเทคโนโลยีและงานวิจัย การเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก มีกฎหมาย กฎระเบียบที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งการมีโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอกับการพัฒนาธุรกิจ</p>

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

อย่างไรก็ดี ในการขับเคลื่อนแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) อย่างมีประสิทธิภาพควรมีกลไกที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการปฏิบัติจริง โดยคำนึงถึงการทำงานอย่างบูรณาการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานและสนับสนุน SME ของแต่ละหน่วยงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นไปตามแนวทางที่แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ได้กำหนดไว้ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งหน่วยงานที่ใช้และไม่ใช้งบประมาณ ซึ่งกลไกดังกล่าวควรมีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อนและไม่เพิ่มต้นทุนทั้งในด้านตัวเงินและต้นทุนแฝงให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้เข้าร่วมและให้ความร่วมมือในการดำเนินการ

๒.๒ แผนปฏิบัติการส่งเสริม SME ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการแปลงแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปสู่การปฏิบัติการ สสว. จะร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริม SME ประจำปี ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

๒.๒.๑ โครงการ/กิจกรรมที่ใช้งบประมาณในการดำเนินงานโดยตรง เช่น การพัฒนามาตรฐานสินค้าให้กับ SME การจัดทำศูนย์ข้อมูลด้านการตลาดเชิงลึกสำหรับ SME โดยงบประมาณที่ใช้ในการส่งเสริม SME มาจากหลายแหล่ง เช่น งบประมาณรายจ่ายประจำปีของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และกองทุนอื่น ๆ ที่มีภารกิจในการพัฒนาธุรกิจหรือประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กองทุนส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และกองทุนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย

๒.๒.๒ นโยบาย/มาตรการที่ไม่ใช้งบประมาณ เช่น การแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบที่อำนวยความสะดวกให้ภาคธุรกิจ

๒.๒.๓ มาตรการทางภาษีที่จะจูงใจให้ SME เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น มาตรการทางภาษีเพื่อการวิจัยและพัฒนา มาตรการทางภาษีเพื่อการปรับเปลี่ยนธุรกิจสู่ดิจิทัล

๒.๒.๔ มาตรการทางการเงิน เช่น สินเชื่อ วงเงินการค้าประกันสินเชื่อ เป็นต้น

แผนภาพที่ ๒ - ๓ โครงสร้างแผนปฏิบัติการส่งเสริม MSME

ที่มา : เอกสารประกอบการนำเสนอคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ สสว.

แนวความคิดเกี่ยวกับ BCG Model ในประเทศไทย

๑. บทบาทของ BCG Model ต่อเศรษฐกิจไทย

ที่ผ่านมาประเทศไทยใช้ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งผลของการพัฒนาดังกล่าวต้องแลกด้วยความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ เกิดของเหลือทิ้งที่สร้างมลพิษ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพ จึงต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อแก้ปัญหา ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในลักษณะ “ทำมากได้น้อย”

แผนภาพที่ ๒ - ๔ การปรับภูมิทัศน์การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ที่มา : เอกสารประกอบการนำเสนอคณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ - เศรษฐกิจหมุนเวียน - เศรษฐกิจสีเขียว, ๒๕๖๕

ดังนั้น ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูง ที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ช่วยทลายข้อจำกัด ให้เกิดการก้าวกระโดดของการพัฒนาต่อยอด สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน กระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive growth) รวมถึงการรักษาฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพให้สมดุล ด้วยการใช้อนุวัตรเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “โมเดลเศรษฐกิจ BCG” ซึ่งเป็นการพัฒนา ๓ เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อม ๆ กัน

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน ทั้งนี้ โมเดลเศรษฐกิจ BCG มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสอดคล้องกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ทำหน้าที่บูรณาการการพัฒนาตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สร้างคุณค่าเพิ่ม (Value creation) จากฐานความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรมด้วยกลไกจตุภาคี (Quadruple helix)

ทั้งนี้ โมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็นกลไกเร่งให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายภายใต้ Thailand ๔.๐ ที่ต้องการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจจากการใช้ความได้เปรียบด้านทรัพยากรและแรงงานไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมประสบความสำเร็จได้เร็วขึ้นด้วยการระดมทรัพยากรและความสามารถของทุกภาคส่วนในการมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐ เป็นการพัฒนาภายใต้ ๔ + ๑ สาขายุทธศาสตร์ คือ เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งมีศักยภาพจะเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น ๑ ล้านล้านบาท จากฐานความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ (Nature) วัฒนธรรม (Culture) และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Nurture) ภายใต้กลไกจตุภาคีซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันวิจัย/สถาบันการศึกษา และภาคประชาชน

๒. แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐

แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ประชาชนมีรายได้ดี คุณภาพชีวิตดี รักษาและฟื้นฟูทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพให้มีคุณภาพที่ดี ด้วยการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม” และมีวัตถุประสงค์ จำนวน ๓ ข้อ ได้แก่ (๑) การอนุรักษ์ฟื้นฟู จัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรม (๒) การสร้างคุณค่า (Value Chain) จากทรัพยากรชีวภาพและวัฒนธรรม และ (๓) การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง โดยสรุปเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ดังนี้

ตารางที่ ๒ - ๕ สรุปเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐

หัวข้อ	สาระสำคัญ
เป้าหมาย	<p>อาทิ</p> <ul style="list-style-type: none"> - มูลค่า GDP ของเศรษฐกิจ BCG เพิ่มขึ้น ๑ ล้านล้านบาทจากปี ๖๑ - สัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการมูลค่าสูงเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ - รายได้ของเศรษฐกิจฐานรากเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐
ยุทธศาสตร์	<p>ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ - สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ และปรับทัศนคติจาก “Nature as Resource” เป็น “Nature as Source”</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งด้วยทุนทรัพยากร อัตลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ - เติบโตไปด้วยกัน และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยกกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้เศรษฐกิจ BCG (เกษตร และอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุ และเคมีชีวภาพ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจหมุนเวียน) ให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน</p> <ul style="list-style-type: none"> - อุตสาหกรรมเดิมเติบโตอย่างยั่งยืน และสร้างอุตสาหกรรมใหม่ <p>ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก - พัฒนาคมนาคม โครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาเทคโนโลยีขั้นแนวหน้า</p>

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๔

แผนภาพที่ ๒ - ๕ เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของยุทธศาสตร์ BCG ยุทธศาสตร์ BCG และแผนงานการขับเคลื่อน

ที่มา : เอกสารประกอบการนำเสนอคณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ - เศรษฐกิจหมุนเวียน - เศรษฐกิจสีเขียว, ๒๕๖๕

๓. กลไกการบริหารจัดการ

๓.๑ กลไกเชิงนโยบาย

คณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ - เศรษฐกิจหมุนเวียน - เศรษฐกิจสีเขียว (คณะกรรมการบริหารฯ BCG Model) [นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (ผู้อำนวยการ สวทช.) เป็นกรรมการ และเลขาธิการ] ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ผลักดันและขับเคลื่อนเชิงนโยบายในลักษณะเดียวกับคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อให้เกิดการบูรณาการในการทำงานที่เป็นเอกภาพและเป็นการดำเนินงานที่มุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

๓.๒ กลไกการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

๓.๒.๑ คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนา BCG Model

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นประธาน และผู้อำนวยการ สวทช. เป็นกรรมการและเลขาธิการ) ทำหน้าที่จัดทำแผนงานการขับเคลื่อนตามนโยบายสู่การปฏิบัติ กำหนดกลไกส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนากำลังคน การพัฒนาระบบนิเวศ การปรับแก้หรือพัฒนากฎหมายและ/หรือมาตรการให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG รวมทั้งกำหนดระบบการติดตามและการประเมินผลที่มีความต่อเนื่อง

๓.๒.๒ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนา BCG Model สาขาเป้าหมาย

(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนฯ BCG Model สาขาเป้าหมาย) ทำหน้าที่ติดตามผลการดำเนินงาน ศึกษา วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค รวมถึงโอกาสเพื่อนำไปพัฒนาเป็นนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลไก และแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อเร่งรัดให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมถึงดำเนินการให้เกิดความเชื่อมโยงและเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานในจตุภาคีเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม

๓.๒.๓ สำนักงานคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG

สำนักงานคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ BCG (ปัจจุบันยังไม่ได้จัดตั้ง) ทำหน้าที่เลขาธิการคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ BCG Model สร้างการรับรู้เกี่ยวกับ BCG Model ประสานความร่วมมือกับกระทรวงและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการทำงานเชิงบูรณาการ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการฯ จัดทำแผนการดำเนินงานรายปีแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนฯ BCG Model สาขาเป้าหมายและสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. ก้าวอย่างของอุตสาหกรรมอาหาร

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสถาบันนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (๒๕๖๔) ศึกษาเรื่อง การวิจัยระบบอาหาร : การจัดทำยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนอาหาร โดยได้เสนอแนวคิดสำคัญคือ การกำหนดกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์เส้นทางเชิงกลยุทธ์ของผลิตภัณฑ์อาหารที่มีความคาดหวังที่แตกต่างกันสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒ - ๖ สรุปกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารและเส้นทางเชิงกลยุทธ์

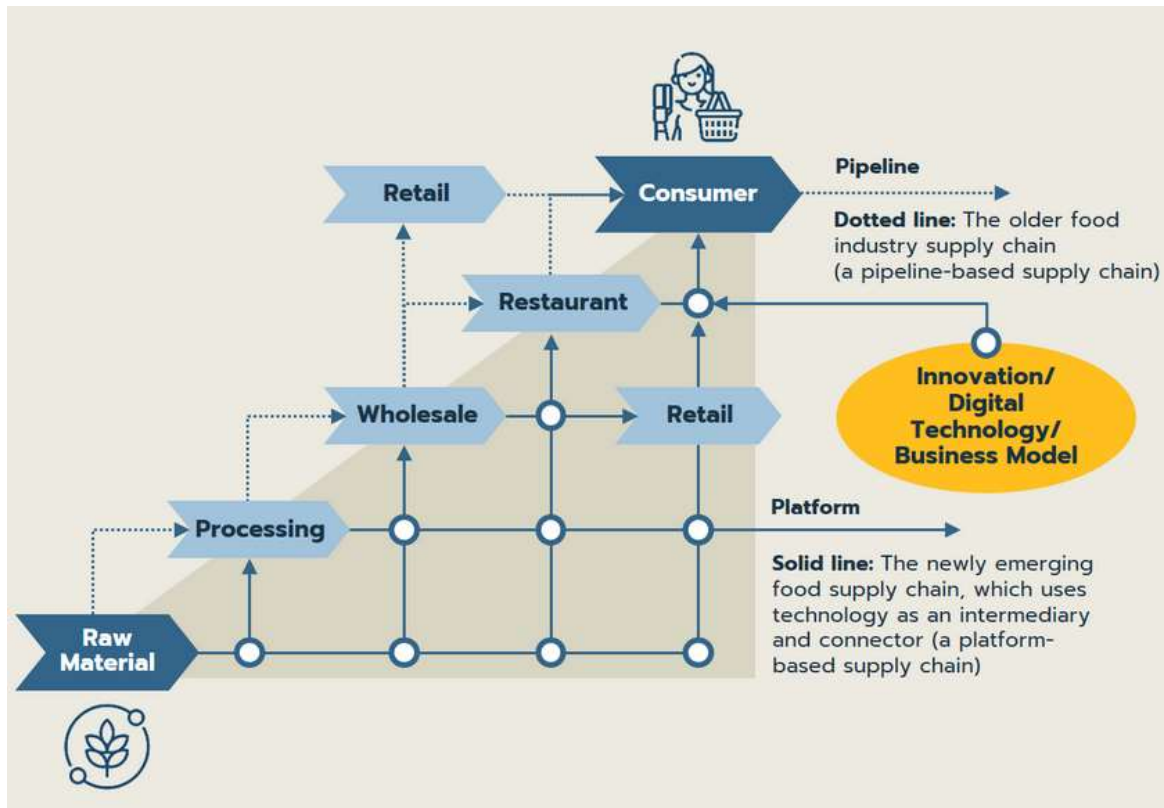
กลุ่มที่	เส้นทางเชิงกลยุทธ์
กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร ที่ได้รับความคาดหวังให้สร้างรายได้ และมูลค่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ระดับประเทศ (National Growth Engine)	- เพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้ประเทศสามารถเพิ่มส่วนแบ่งมูลค่าการส่งออกสินค้าในตลาดโลกมากขึ้น ไฟพร้อมกับการสร้างความสามารถในการผลิตทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ รวมถึงการพัฒนา นวัตกรรมให้กับผลิตภัณฑ์
กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร ที่ได้รับความคาดหวังให้สร้างรายได้ ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ ทางสังคมและผลกระทบทางบวก ให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine)	- การเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการผลิตที่จะ นำไปสู่ การเพิ่มมูลค่าการผลิตให้กับผู้ผลิต ผู้ประกอบการในชุมชนท้องถิ่น ทั้งในด้านคุณภาพ มาตรฐาน ปริมาณ รวมถึงประสิทธิภาพและผลิตภาพ - พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีอัตลักษณ์เพื่อรักษาระดับ มูลค่าเพิ่มและกำไรจากการผลิตและจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ซึ่งจะสร้างผลกระทบทางบวก ไปในธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น
กลุ่มที่ ๓ กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร ที่ได้รับความคาดหวังให้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ที่มีมูลค่าสูง บนฐานทรัพยากรของประเทศ (Emerging Growth Engine)	- มุ่งใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเร่งพัฒนาความสามารถ ในการผลิตผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด - มุ่งแข่งขันกับต่างประเทศ ทั้งนี้ ต่างประเทศอาจส่ง ผลิตภัณฑ์ในลักษณะเดียวกันมาจำหน่ายในประเทศ

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

Yot Amornkitvikai, Siew Yean Tham และ Jiraporn Tangpoolcharoen (๒๕๖๔) ศึกษาเรื่อง อุปสรรคและปัจจัยที่มีผลการใช้อีคอมเมิร์ซ (E - Commerce) ของ MSME กลุ่มอาหารและเครื่องดื่มและกลุ่มค้าปลีก พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้อีคอมเมิร์ซ (E - Commerce) ของ MSME ที่สำคัญ ได้แก่ (๑) อายุของเจ้าของกิจการ/ผู้บริการ/ผู้จัดการ โดยมีความสัมพันธ์ทางลบ (Negative Proportion) กับการตัดสินใจใช้อีคอมเมิร์ซ (E - Commerce) (๒) อายุของกิจการ โดยมีความสัมพันธ์ทางลบ (Negative proportion) กับการตัดสินใจใช้อีคอมเมิร์ซ (E - Commerce) (๓) กิจการที่ดำเนินธุรกิจส่งออก โดยมีความสัมพันธ์ทางบวก (Positive proportion) (๔) กิจการที่มีการใช้เว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันสำเร็จรูปที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการขายสินค้าหรือบริการผ่านทางออนไลน์ (e - commerce platform) เช่น Facebook, Instagram และ LINE และกิจการที่ใช้บริการตลาดซื้อขายสินค้าโดยผ่านเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน (e - marketplaces) โดยมีความสัมพันธ์ทางบวก (positive proportion) อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบการใช้อีคอมเมิร์ซระหว่างกลุ่มอาหารและเครื่องดื่มและกลุ่มค้าปลีก พบว่า MSME กลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม มีระดับการใช้อีคอมเมิร์ซที่ต่ำกว่ากลุ่มค้าปลีก และ (๕) การสนับสนุนของภาครัฐ โดยมีความสัมพันธ์ทางบวก (Positive Proportion)

Chaiwat Sowcharoensuk (๒๕๖๕) วิจัยเรื่อง อุตสาหกรรมอาหารในอนาคต โดยพบว่า อาหารในอนาคตจะแบ่งได้ตามลักษณะของอาหาร ออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ อาหารเสริมสุขภาพหรืออาหารฟังก์ชัน อาหารทางการแพทย์ อาหารอินทรีย์ และอาหารที่ผลิตขึ้นมาใหม่ทางนวัตกรรม (สอดคล้องกับข้อมูลของสถาบันอาหาร กระทรวงอุตสาหกรรม) โดยอาหารแต่ละประเภทจะมีคุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งทำให้มีขนาดตลาด และแนวโน้มการเติบโตของอาหารที่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ จากการวิจัย พบว่า อุตสาหกรรมอาหารที่มีความน่าดึงดูด (Attractiveness) มากที่สุดในแง่ของขนาดตลาดและอัตราการขยายตัว คือ อาหารอินทรีย์ (Organic Food) ซึ่งมีความน่าดึงดูดมากที่สุด รองลงมาเป็นอาหารกัญชง (Hemp Food) และอาหารโปรตีนทางเลือกจากพืช (Plant-based Food) ตามมาด้วยอาหารฟังก์ชัน (Functional Food) อาหารทางการแพทย์ (Medical Food) และอาหารจากการเพาะเลี้ยงเซลล์ (Cell-based Food) ตามลำดับ นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้ระบุถึงวิวัฒนาการห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นการผลิตตามลำดับขั้น (Pipeline) เป็นอุตสาหกรรมแพลตฟอร์ม (Platform Industry) ที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยผลิตในแต่ละขั้นตอนมากยิ่งขึ้น โดยเป็นผลจากการที่เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาในห่วงโซ่อุตสาหกรรมอาหารและได้พัฒนาแพลตฟอร์มหรือนวัตกรรมต่าง ๆ ที่กลายเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อระหว่างผู้ประกอบการ ผู้บริโภค หรือหน่วยงานธุรกิจต่าง ๆ ได้มากขึ้น

แผนภาพที่ ๒ - ๖ วิวัฒนาการห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต

ที่มา : Chaiwat Sowcharoensuk, 2565

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและ MSME

Kazuhiro Nozawa (๒๕๕๘) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของปัจจัยจากอาณาเขต (Territoriality) ที่แตกต่างกันต่อรูปแบบความร่วมมือสามประสานระดับภูมิภาค (Regional Triple Helix) ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษา ในการสร้างนวัตกรรมระดับภูมิภาค (Regional Innovation) โดยมีพื้นที่ศึกษา ๓ แห่งในประเทศญี่ปุ่น พบว่า ทั้งสามพื้นที่ที่มีรูปแบบความร่วมมือสามประสานระดับภูมิภาคที่เหมือนกันในประเด็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศึกษากับ MSME โดยสถาบันการศึกษาท้องถิ่นจะทำการวิจัยและพัฒนาให้กับผู้ประกอบการหลักในท้องถิ่นและมีศูนย์วิจัยเทคโนโลยีท้องถิ่นเป็นหน่วยงานสนับสนุนผู้ประกอบการ MSME ทั้งในด้านอุปกรณ์การวิจัยและการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการขั้นสูงที่ได้จากสถาบันการศึกษา อย่างไรก็ตาม ปัจจัยจากอาณาเขต ได้แก่ จำนวนของผู้ประกอบการท้องถิ่น ลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมในแต่ละท้องถิ่น และลักษณะเฉพาะของผู้ประกอบการในแต่ละท้องถิ่นยังมีผลต่อรูปแบบความร่วมมือสามประสานระดับภูมิภาค (Regional Triple Helix) ทั้งในมิติความสัมพันธ์ พฤติกรรมของผู้ประกอบการ และทัศนคติ ดังนั้น ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและความต้องการของผู้ประกอบการในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการสร้างสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษาที่ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

Marina Ranga, Tomasz Mroczkowski และ Tsunehisa Arais (2560) ศึกษาเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนผ่านของระบบนิเวศนวัตกรรมในประเทศญี่ปุ่น** สรุปได้ว่า ตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๓๐ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับการปรับระบบนิเวศนวัตกรรมของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง โดยได้กำหนดนโยบาย/แผน/หลักสูตรการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การส่งเสริมการริเริ่มธุรกิจเพื่อเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการ MSME โดยเร่งแก้ปัญหา/อุปสรรค/ข้อจำกัดที่ผู้ประกอบการ MSME เผชิญ การส่งเสริมการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในภาคอุตสาหกรรม/ภาคธุรกิจ รวมถึง MSME การส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากสถาบันการศึกษาสู่อุตสาหกรรม การสร้างเครือข่ายนวัตกรรมที่เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยเทคโนโลยี (The Industrial Cluster Plan โดย METI) และการสร้างระบบนวัตกรรมในระดับภูมิภาคจากการวิจัยและพัฒนา โดยสถาบันการศึกษาระดับภูมิภาค (The Knowledge Cluster Programme โดย MEXT) และการส่งเสริมธุรกิจโดยพัฒนาโลกเพื่อสนับสนุนเงินทุนให้กับผู้ประกอบการ

Rosivalda Pereira และ Mario Franco (2565) ศึกษาเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับ MSME ผ่านการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic literature review)** พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับ MSMEs เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเติบโตของ MSME โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยทดแทนข้อจำกัดด้านทรัพยากรของ MSME โดยเฉพาะด้านองค์ความรู้ ด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และด้านนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม โจทย์ของ MSME ที่เสนอต่อสถาบันการศึกษาเพื่อดำเนินการวิจัยและพัฒนาจะมีลักษณะเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development) และการสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product differentiation) หรือเป็นเรื่องของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของ MSME เอง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับ SMEs มักเป็นความสัมพันธ์ระยะสั้นเป็นหลัก โดยไม่สามารถสานสัมพันธ์ระยะยาวได้ทำให้ความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและ MSME ไม่เกิดประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ โดยเฉพาะด้านนวัตกรรม นอกจากนี้ MSME ยังมีประเด็นเรื่องการรับรู้ช่องทางการเข้าถึงสถาบันการศึกษา และปัจจุบัน MSME ยังต้องอาศัยภาครัฐสนับสนุนการริเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและ MSME ถือเป็นการสนับสนุนแนวคิดรูปแบบความร่วมมือสามประสาน (Triple Helix) ในการสร้างนวัตกรรม

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ ๒ - ๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาในบทที่ ๒ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ภาครัฐได้กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด ประเด็นยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model ไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ซึ่งเป็นแผนระดับที่ ๑ และ ๒ ตามลำดับ ไว้อย่างชัดเจน สะท้อนถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าวต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยภาครัฐมุ่งหมายที่จะสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ภายใต้กรอบ BCG ที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยมีนวัตกรรมใน ๓ ด้าน คือ นวัตกรรมในการสร้างโมเดลธุรกิจ นวัตกรรมในเชิงสินค้าและบริการ และนวัตกรรมในเชิงกระบวนการผลิตและบริการ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบนิเวศให้เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจและการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

๒. จากแผนระดับชาติข้างต้น ภาครัฐได้จัดทำแผนระดับที่ ๓ ทั้งในส่วนของ การขับเคลื่อนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model ได้แก่ **แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) และแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐** เพื่อถ่ายระดับเป้าหมาย ตัวชี้วัด ประเด็นยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ ในห้วงการพัฒนาระยะที่ ๒ ของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ระหว่างปี ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ โดยได้กำหนดกลไกที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนปัจจัยต่าง ๆ อย่างครอบคลุม รวมทั้งได้จัดทำแผนการดำเนินการรายปีที่สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ เพื่อแก้ปัญหา/เสริมสร้างผู้ประกอบการ MSME อย่างตรงจุด ดังนั้น ในภาพรวม ภาครัฐจึงมีความพร้อมทั้งในระดับทิศทางการพัฒนา นโยบาย และแผนเพื่อขับเคลื่อนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) และ BCG Model

๓. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

๓.๑ **อุตสาหกรรมอาหาร**เป็นหนึ่งในกิจการเป้าหมายของ BCG Model ที่มีความเป็นพลวัตสูงตามความต้องการของตลาด โดยสามารถสร้างรายได้และมูลค่าการเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชนท้องถิ่น รวมถึงผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น ซึ่งภาครัฐ/ผู้ประกอบการจำเป็นต้องวิเคราะห์เส้นทางเชิงกลยุทธ์ของผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารนั้น ๆ

๓.๒ สำหรับด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (อาหาร) พบว่า จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องทำให้ปัจจุบันสามารถแบ่ง**อาหารในอนาคต**เป็น ๔ ประเภท ได้แก่ **อาหารเสริมสุขภาพหรืออาหารฟังก์ชัน อาหารทางการแพทย์ อาหารอินทรีย์ และอาหารที่ผลิตขึ้นมาใหม่ทางนวัตกรรม** โดยอาหารในอนาคตแต่ละประเภทมีศักยภาพในการเติบโตและสามารถเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจได้ แต่จำเป็นต้องมีการศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ทำความเข้าใจตลาดและความต้องการ และศึกษาขั้นตอนการผลิตและห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้สามารถกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

๓.๓ สำหรับด้านห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมอาหาร พบว่า **บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัล**มีส่วนสำคัญอย่างมากในการปรับเปลี่ยน/เชื่อมโยงระหว่างหน่วยผลิตในแต่ละขั้นตอนมากยิ่งขึ้น และทำให้เกิดนวัตกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะแพลตฟอร์มด้านการบริหารจัดการเพื่อรองรับธุรกรรมระหว่าง B2B และ B2C ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม MSME กลุ่มอาหารและเครื่องดื่มยังมีระดับการใช้ไอทีที่ต่ำกว่ากลุ่มค้าปลีก สะท้อนปัญหา/อุปสรรค/การขาดแรงจูงใจในการปรับตัวของผู้ประกอบการ

๓.๔ **การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและ MSME เป็นปัจจัยสำคัญ**ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมของ MSME ในระยะยาว โดยจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ Gatekeeper หรือเป็นตัวประสานระหว่างสถาบันการศึกษาและ MSME เพื่อรักษาความสัมพันธ์ดังกล่าวให้ยั่งยืน โดยต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและความต้องการของผู้ประกอบการในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการสร้างสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ

ภาคอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษาที่ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การปรับระบบนิเวศนวัตกรรมจำเป็นต้องดำเนินมาตรการคู่ขนานทั้งในด้านนโยบาย/แผน/หลักสูตรการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การส่งเสริมการริเริ่มธุรกิจ การส่งเสริมการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในภาคอุตสาหกรรม/ภาคธุรกิจ รวมถึง MSME การส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการส่งเสริมธุรกิจโดยพัฒนาโลกเพื่อสนับสนุนเงินทุนให้กับผู้ประกอบการ โดยทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

บทที่ ๓

บริบทการขับเคลื่อนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

การศึกษาในบทที่ ๓ จะศึกษาถึงบริบทการพัฒนาในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ (S - Curve) และอุตสาหกรรมเป้าหมายภายใต้ BCG Model เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. มาตรการส่งเสริม MSME ในปัจจุบัน
๒. ผลลัพธ์ของการขับเคลื่อน MSME
๓. ความสำคัญของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
๔. การขับเคลื่อน MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
๕. กรณีสื่อศึกษาการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ของประเทศญี่ปุ่น

มาตรการส่งเสริม MSME ในปัจจุบัน

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาภาครัฐได้กำหนดมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา MSME ทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง โดยครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ MSMEs ให้สอดคล้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME ตามระยะของวงจรธุรกิจ (Business cycle) ด้านแหล่งทุน สินเชื่อ การเงิน และภาษี ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล และด้านการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมในการส่งเสริม MSME ให้มีประสิทธิภาพ (Ecosystem) โดยมีมาตรการที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๓ - ๑ สรุปตัวอย่างมาตรการส่งเสริมสนับสนุน MSME ของภาครัฐ

มิติ	ตัวอย่างมาตรการ
ด้านการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ MSME	- การบ่มเพาะเกษตรกร Smart Farmer วิสาหกิจชุมชน/ เครือข่ายวิสาหกิจ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและบุคคลทั่วไป ที่ต้องการยกระดับเป็น SMEs ภาคการเกษตร)

ตารางที่ ๓ - ๑ สรุปตัวอย่างมาตรการส่งเสริมสนับสนุน MSME ของภาครัฐ (ต่อ)

มิติ	ตัวอย่างมาตรการ
	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการใหม่/กิจกรรมพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ (SME Early Stage : All Stars) เพื่อวินิจฉัย วิเคราะห์และปรับปรุงการดำเนินธุรกิจผ่านการให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ - มาตรการสนับสนุนให้ SME เข้าถึงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ โดยกำหนดให้ภาครัฐจัดซื้อจัดจ้างจาก MSMEs ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๓๐ ของวงเงินการจัดซื้อจัดจ้างในหมวดสินค้า/บริการ ที่กำหนด รวมทั้งกำหนดแต้มต่อให้ MSMEs ด้านราคา (สามารถเสนอราคาสูงกว่าราคาต่ำสุดได้ร้อยละ ๑๐)
ด้านแหล่งทุน สินเชื่อการเงิน และภาษี	<ul style="list-style-type: none"> - สินเชื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน เป็นเงินทุนหมุนเวียน ลงทุนขยาย ปรับปรุงกิจการไม่เกิน ๕ ล้านบาท ต่อราย ดอกเบี้ย ๐.๖๕๖% ต่อเดือน - สินเชื่อเสริมแกร่ง SMEs ลงทุน ธุรกิจผลิต บริการ คำส่ง คำปลีก New/Startup ธุรกิจที่มี นวัตกรรมเทคโนโลยี ผู้สูงอายุ ไม่เกิน ๑๕ ล้านบาท ต่อราย ดอกเบี้ย ๐.๖๕๖% ต่อเดือน - สินเชื่อ Transformation Loan ปรับเปลี่ยนเครื่องจักร โปรแกรม คอมพิวเตอร์ หรืออาคารถาวร วงเงินสินเชื่อ ๓,๐๐๐ ล้านบาท - สินเชื่อส่งเสริมการจ้างงาน รักษาจำนวนผู้ประกันตน ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐% ไม่เกิน ๑๕ ล้านบาท ต่อราย เฉลี่ย ๐.๒๕% ต่อเดือน - สินเชื่อ SMART SMEs เป็นเงินทุนหมุนเวียนในกิจการ/Refinance เพื่อชำระหนี้ และไถ่ถอนหลักประกัน ไม่เกิน ๑๕ ล้านบาท ต่อราย - สินเชื่อ SMART Factoring บัญชีเดียว วงเงินสินเชื่อ ๔,๐๐๐ ล้านบาท - ร่วมมือกับภาคเอกชน เช่น CPALL, TESCO LOTUS, Tik Tok และ TRUE และสถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น EXIM Bank และธนาคารออมสิน ในการพัฒนาสิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการ SME ทั้งในด้านการเพิ่มผลิตภาพ/ลดต้นทุนด้านการขยายช่องทางการตลาด และด้านการเชื่อมโยงแหล่งเงินทุน

ตารางที่ ๓ - ๑ สรุปตัวอย่างมาตรการส่งเสริมสนับสนุน MSME ของภาครัฐ (ต่อ)

มิติ	ตัวอย่างมาตรการ
ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล	- โครงการส่งเสริมพัฒนาตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับ SME (SME GO ONLINE by OSMEP)
ด้านการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมในการส่งเสริม MSMEs	- การขึ้นทะเบียน SMEs เขาสู่ระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (SME - GP) โดยผู้ประกอบการสามารถลงทะเบียนผ่านระบบ Biz Portal - การพัฒนาระบบหนึ่งรหัส หนึ่งผู้ประกอบการ (One ID) ที่เชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลสมาชิก สสว. และฐานข้อมูลการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ค้ากับภาครัฐ (SME - GP)

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

จากการวิเคราะห์มาตรการต่าง ๆ ข้างต้น พบว่า มาตรการส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการจัดหาและการเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ประกอบการ MSME เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจความต้องการของผู้ประกอบการ MSME ถึงสิ่งที่ยากให้ภาครัฐช่วยเหลือ คือ ด้านภาระหนี้สินและเงินทุน เป็นลำดับแรก ทั้งนี้ ปัจจุบันผู้ประกอบการ MSME ยังคงต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนการจัดหาและการเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ประกอบการ MSME อย่างต่อเนื่องเพื่อชำระหนี้สิน เสริมสภาพคล่อง และการขยายธุรกิจ

ผลลัพธ์ของการขับเคลื่อน MSME

ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕ MSME มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการชะลอตัวไปบ้างในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยในปี ๒๕๖๕ สถานการณ์ MSME ปรับตัวดีขึ้นสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ อย่างไรก็ตาม สัดส่วน MSME ต่อ GDP อยู่ในระดับทรงตัวที่ประมาณร้อยละ ๓๕ สะท้อนถึงข้อจำกัดในการเติบโตและระดับศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการ MSME

ตารางที่ ๓ - ๒ สรุปสถานการณ์ของ MSME ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕

รายการ	ปี ๒๕๖๐	ปี ๒๕๖๑	ปี ๒๕๖๒	ปี ๒๕๖๓	ปี ๒๕๖๔	ปี ๒๕๖๕
มูลค่า GDP MSME (ล้านล้านบาท)	๕.๒	๕.๖	๕.๙	๕.๓	๕.๖	๖.๐๒
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๗.๑	๕.๕	๓.๑	- ๙.๑	๓.๐	๔.๙
สัดส่วนต่อ GDP รวม (ร้อยละ)	๓๔.๐	๓๔.๕	๓๕.๐	๓๔.๒	๓๔.๖	๓๕.๒
จำนวนผู้ประกอบการ (ล้านราย)	๓.๐๔	๓.๐๗	๓.๑๐	๓.๑๓	๓.๑๗	๓.๒๑
การจ้างงาน (ล้านคน)	๑๑.๑๗	๑๑.๖๗	๑๒.๐๖	๑๒.๗๑	๑๒.๖๐	๑๒.๖๐

ที่มา : รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) รายปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)

จากผลการสำรวจศักยภาพและโอกาสในการเติบโตของ MSME ระหว่างไตรมาส ๓ ปี ๒๕๖๔ ถึงไตรมาส ๓ ปี ๒๕๖๕ พบว่า

๑. MSME ที่เป็นบุคคลธรรมดา มีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตอยู่ในระดับต่ำ มาโดยตลอด โดยมีคะแนนอยู่ที่ระหว่าง ๐.๔๓๖๙ - ๐.๔๗๐๐ (คะแนนต่ำกว่า ๐.๕๕ จากคะแนนเต็ม ๑ หมายความว่า มีศักยภาพและโอกาสเติบโตในระดับต่ำ)

ตารางที่ ๓ - ๓ สรุปดัชนีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตกรณี MSME ที่เป็นบุคคลธรรมดา

ด้าน	ปี ๒๕๖๔		ปี ๒๕๖๕		
	ไตรมาส ๓	ไตรมาส ๔	ไตรมาส ๑	ไตรมาส ๒	ไตรมาส ๓
ดัชนีปัจจัยพื้นฐานของกิจการ	๐.๔๓๕๘	๐.๔๗๐๘	๐.๕๒๔๕	๐.๕๐๕๗	๐.๕๐๐๐
ดัชนีคุณลักษณะของผู้ประกอบการ	๐.๓๑๕๐	๐.๓๒๒๗	๐.๒๙๖๒	๐.๒๗๙๖	๐.๒๗๐๐
ดัชนีการดำเนินงานของกิจการ	๐.๕๕๒๗	๐.๕๘๐๘	๐.๕๙๗๕	๐.๕๖๗๘	๐.๕๒๐๐
ดัชนีผลประกอบการของกิจการ	๐.๔๔๑	๐.๔๙๖๘	๐.๕๐๑๓	๐.๕๒๔๐	๐.๕๗๐๐
ดัชนีรวม	๐.๔๓๖๙	๐.๔๖๗๘	๐.๔๗๙๙	๐.๔๖๙๓	๐.๔๗๐๐

ที่มา : รายงานสถานการณ์ MSME รายไตรมาส ของ สสว. ปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕

๒. MSME ที่เป็นนิติบุคคล มีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตอยู่ในระดับปานกลาง โดยตลอด โดยมีคะแนนอยู่ที่ระหว่าง ๐.๕๔๕๙ - ๐.๕๙๘๖ (คะแนน ๐.๕๕ - ๐.๖๙ จากคะแนนเต็ม ๑ หมายความว่า มีศักยภาพและโอกาสเติบโตในระดับปานกลาง)

ตารางที่ ๓ - ๔ สรุปดัชนีศักยภาพและโอกาสในการเติบโตกรณี MSME ที่เป็นนิติบุคคล

ด้าน	ปี ๒๕๖๔		ปี ๒๕๖๕		
	ไตรมาส ๓	ไตรมาส ๔	ไตรมาส ๑	ไตรมาส ๒	ไตรมาส ๓
ดัชนีปัจจัยพื้นฐานของกิจการ	๐.๖๐๖๖	๐.๖๗๙๗	๐.๗๐๑๘	๐.๖๕๙๖	๐.๖๒๐๐
ดัชนีคุณลักษณะของผู้ประกอบการ	๐.๔๑๐๔	๐.๕๐๙๐	๐.๔๖๒๗	๐.๔๕๒๕	๐.๔๐๐๐
ดัชนีการดำเนินงานของกิจการ	๐.๗๒๐๒	๐.๗๔๔๗	๐.๗๐๕๘	๐.๖๖๙๓	๐.๗๐๐๐
ดัชนีผลประกอบการของกิจการ	๐.๔๔๖๕	๐.๔๖๑๒	๐.๕๑๔๐	๐.๕๒๐๐	๐.๕๓๐๐
ดัชนีรวม	๐.๕๔๕๙	๐.๕๙๘๖	๐.๕๙๖๑	๐.๕๗๕๔	๐.๕๖๐๐

ที่มา : รายงานสถานการณ์ MSME รายไตรมาส ของ สสว. ปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕

๓. ด้านที่ MSME ทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลมีคะแนนน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ซึ่งมีองค์ประกอบ ๕ ด้านย่อย ได้แก่ (๑) ความรู้และทักษะด้านการเงินและกฎหมาย (๒) ความรู้และทักษะด้านการตลาด (๓) ความรู้และทักษะด้านการดำเนินงาน (๔) ความพร้อมปรับตัวรับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และ (๕) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ สะท้อนความต้องการของผู้ประกอบการ MSME ที่อยาก/จำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบกิจการสอดคล้องกับผลการศึกษาต่าง ๆ ที่ยืนยันว่า ปัญหาหลักของ MSME

ได้แก่ ภาวะต้นทุนสูงและการแข่งขันที่รุนแรงจากรอบด้าน ซึ่งผู้ประกอบการ MSME จะต้องเร่งปรับตัว โดยเริ่มจากการยกระดับคุณภาพสินค้าและบริการให้แตกต่าง โดยหากธุรกิจมีความเข้มแข็ง จะส่งผลให้ต้นทุนการเงินไม่ใช่ปัญหาหลักอีกต่อไป

จากสถานการณ์ MSME และผลสำรวจข้างต้นสะท้อนถึงข้อจำกัดของมาตรการส่งเสริม สนับสนุน MSME ในปัจจุบันที่จำเป็นต้องปรับปรุงให้มีความครอบคลุมถึงมิติต่าง ๆ ของการพัฒนา MSME มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ MSMEs ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ดิจิทัล และด้านการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมในการส่งเสริม MSMEs เพื่อให้การพัฒนา MSME สามารถเติบโตอย่างมั่นคง (Sustainability) และเต็มศักยภาพ (Reach its full potential)

ความสำคัญของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจ BCG ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME เนื่องจากสาขาเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ของประเทศไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

๑. ภาคเกษตร มีความเกี่ยวข้องกับคนมากกว่า ๑๒ ล้านคน และมีมูลค่า GDP ประมาณ ๑.๓ ล้านล้านบาท โดยปัจจุบันส่วนใหญ่เกษตรกรไทยเป็นเกษตรกรรายย่อย ๓.๐ ใช้เครื่องจักร ในการผลิต หรือแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในปริมาณมาก โดยเน้นการผลิตเพื่อขายส่งหรือส่งออก และอยู่ระหว่างพัฒนาและดำเนินการในพื้นที่นาร่องเพื่อก้าวสู่การเป็นเกษตรกรราย ๔.๐ ที่เป็นเกษตร เชิงธุรกิจ หรือ Smart Farming ซึ่งเน้นการเพิ่มมูลค่า และนวัตกรรมการเกษตร บาท นอกจากนี้ ที่ผ่านมามีภาครัฐได้กำหนดนโยบาย แผนงาน/โครงการ และมาตรการที่เกี่ยวข้องเพื่อเร่งยกระดับคุณภาพ ชีวิตและรายได้ของเกษตรกร และเพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพในกระบวนการผลิต และการตลาดมาอย่างต่อเนื่อง

๒. อุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากภาคเกษตร มีโรงงาน แปรรูปอาหารและเครื่องดื่มมากถึง ๕๓,๖๔๒ แห่ง และมีมูลค่า GDP ประมาณ ๐.๖ ล้านล้านบาท โดยปัจจุบัน ภาครัฐอยู่ระหว่างดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูป อาหาร ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๗๐) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างนักรบอุตสาหกรรมอาหาร พันธุ์ใหม่ การสร้างนวัตกรรมอาหารอนาคต การสร้างโอกาสทางธุรกิจ และการสร้างปัจจัยพื้นฐาน เพื่อเร่งการพัฒนาอุตสาหกรรม

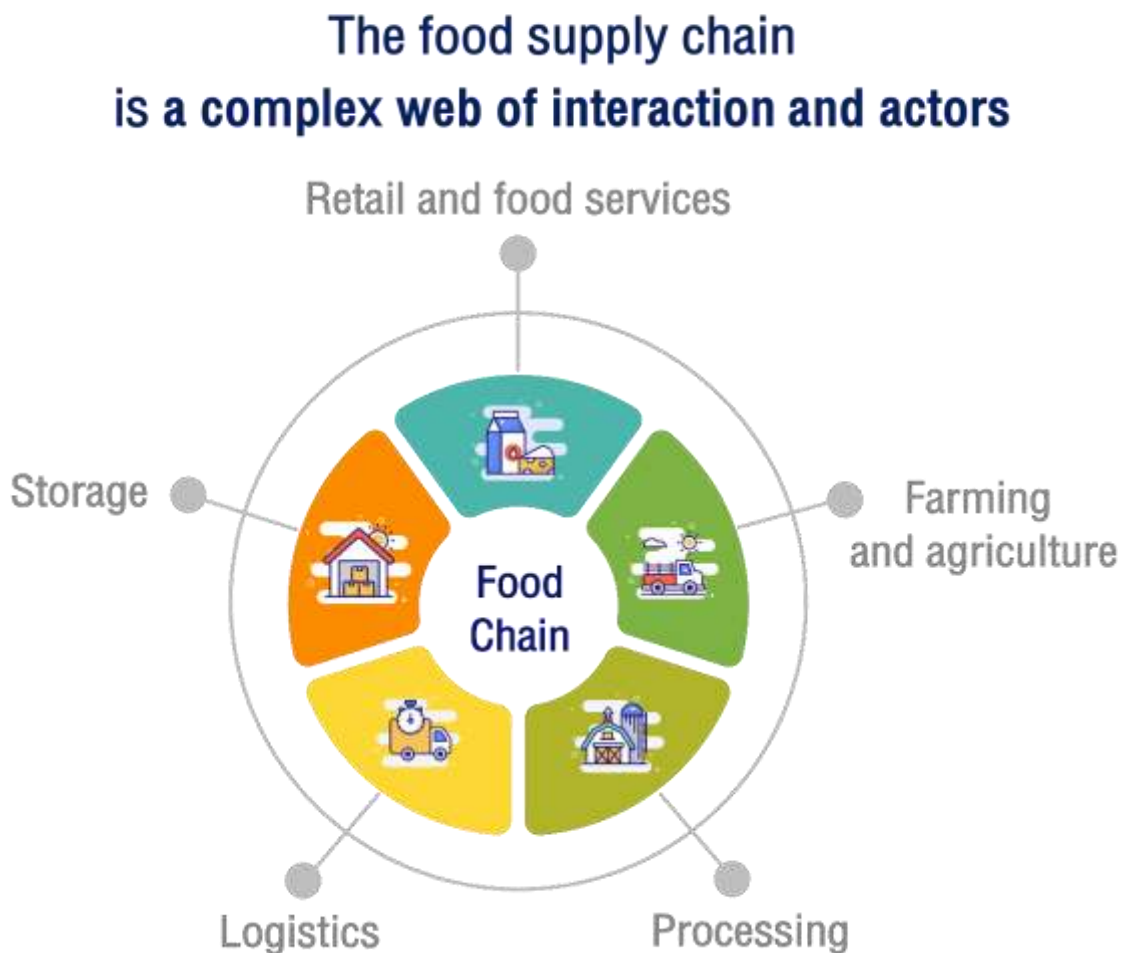
อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารประสบปัญหาอุปสรรคทั้งจาก ปัจจัยภายในและภายนอก เช่น ผลผลิตต่อไร่ลดลง ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ปัญหาการขาดแคลน แรงงาน ปัญหาแรงงานขาดทักษะ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสภาวะการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้น จึงจำเป็นที่ต้องศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อกำหนด แนวทางสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME ต่อไป

การขับเคลื่อน MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๑. โครงสร้างของ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

เกษตรและอุตสาหกรรมอาหารมีห่วงโซ่อุปทานที่มีความเชื่อมโยงในลักษณะพึ่งพิงระหว่างกัน โดยภาคเกษตรถือเป็นกิจกรรมต้นน้ำของอุตสาหกรรมอาหาร ส่งผลให้อุปสงค์ของอุตสาหกรรมอาหารเป็นปัจจัยที่จะกำหนดอุปทานของภาคเกษตร ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนผู้ประกอบการ MSME ทั้งในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แผนภาพ ๓ - ๑ ห่วงโซ่อุปทานของอาหาร

ที่มา : องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO), ๒๕๖๓

จากฐานข้อมูลผู้ประกอบการ MSME ในปี ๒๕๖๕ พบว่า มีผู้ประกอบการ MSME ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งสิ้นรวม ๑.๑๗ ล้านราย และมีการจ้างงานจำนวน ๑.๖๘ ล้านคน ประกอบด้วย

๑.๑ ภาคเกษตร ซึ่งเป็นต้นทางของอุตสาหกรรมอาหารในการผลิตวัตถุดิบจากการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการประมง มีผู้ประกอบการ MSME ในอุตสาหกรรมนี้จำนวน ๖๑,๐๔๕ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๕.๒ ของผู้ประกอบการในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และมีการจ้างงานในธุรกิจ MSME จำนวน ๗๕,๗๐๐ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔.๕ ของการจ้างงานในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๑.๒ การผลิตอาหาร ซึ่งเป็นส่วนกลางน้ำ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแปรรูป การผลิตอาหาร/เครื่องดื่ม มีผู้ประกอบการ MSME ในอุตสาหกรรมนี้จำนวน ๑๓๖,๖๖๓ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗ ของผู้ประกอบการในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และมีการจ้างงานในธุรกิจ MSME จำนวน ๕๒๔,๔๙๗ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓ ของการจ้างงานในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๑.๓ ภาคการค้า ประกอบด้วยร้านค้าส่งและร้านค้าปลีก มีผู้ประกอบการ MSME ในอุตสาหกรรมนี้จำนวน ๖๓๙,๓๑๙ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘ ของผู้ประกอบการในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และมีการจ้างงานในธุรกิจ MSME จำนวน ๑,๑๑๙,๕๐๔ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๗.๑ ของการจ้างงานในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๑.๔ ภาคบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น ภัตตาคาร ร้านอาหารแบบเคลื่อนที่ การจัดเลี้ยง มีผู้ประกอบการ MSME ในอุตสาหกรรมนี้จำนวน ๓๒๙,๖๐๐ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๓ ของผู้ประกอบการในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และมีการจ้างงานในธุรกิจ MSME จำนวน ๙๕๕,๓๖๔ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๐ ของการจ้างงานในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒. บริบทการพัฒนาของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน

จากการศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์อุปสงค์ อุปทาน โครงสร้างตลาด และสภาพการแข่งขันของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน พบว่า

๒.๑ ด้านอุปสงค์

๒.๑.๑ ปริมาณความต้องการการบริโภคยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีศักยภาพสูงและคาดว่าจะสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการได้อย่างต่อเนื่อง

๒.๑.๒ พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย มีประโยชน์ต่อสุขภาพ และมีคุณค่าทางโภชนาการ โดยให้ความสำคัญกับการมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ดังนั้น ผู้ประกอบการต้องศึกษาวิจัยความต้องการของตลาดและผู้บริโภคอย่างใกล้ชิด เพื่อให้สามารถผลิตและจัดหาสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการได้อย่างเป็นพลวัต (Dynamic)

๒.๒ ด้านอุปทาน

๒.๒.๑ ฐานทรัพยากรการผลิตของไทยเสื่อมโทรม/ไม่เพียงพอ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิตในอนาคตและอาจต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น

๒.๒.๒ ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารในภาพรวมสูง ทั้งจากความผันผวนของราคานำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ อาทิ ปุ๋ยเคมี และราคาพลังงานจากสถานการณ์วิกฤติพลังงาน ส่งผลให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาสภาพคล่องและมีการส่งผ่านต้นทุนที่เพิ่มขึ้นไปยังราคาขายเพื่อให้ผู้บริโภคเป็นผู้รับภาระแทนในระดับหนึ่ง

๒.๒.๓ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ในขณะที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่มีผลต่อการเกษตรและอาหาร และการค้า เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติ

๒.๒.๔ ผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปอย่างง่ายที่สร้างมูลค่าเพิ่มไม่สูงนัก แม้ว่าจะมีงานวิจัยสนับสนุนจำนวนมาก โดยส่วนหนึ่งเกิดจากงานวิจัยที่ไม่มีคุณภาพหรืองานวิจัยที่ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดอย่างแท้จริง

๒.๓ ด้านโครงสร้างตลาดและสภาพการแข่งขัน

๒.๓.๑ เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในการปรับตัวและรับเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ การส่งเสริม/สนับสนุนจากภาครัฐที่ไม่มีเพียงพอ รวมทั้งไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและยั่งยืน ทำให้ขาดศักยภาพในการพัฒนาตนเอง

๒.๓.๒ ผู้ผลิตขนาดกลางและขนาดย่อมไม่สามารถเข้าถึงงานวิจัยหรือไม่มีศักยภาพเพียงพอในการขยายผลงานวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้

๒.๓.๓ มีความเหลื่อมล้ำระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่และขนาดย่อม โดยนโยบายด้านการเกษตรยังอยู่ภายใต้การกำกับของผู้ประกอบการที่มีอำนาจมากกว่า

โดยสามารถสรุปสภาพแวดล้อมการพัฒนาในห่วงโซ่อาหารของประเทศ (SWOT) ได้ดังนี้

ตารางที่ ๓ - ๕ สรุปสภาพแวดล้อมการพัฒนาในห่วงโซ่อาหารของประเทศ

จุดแข็ง	จุดอ่อน (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> - มีฐานทรัพยากรการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมด้านการเกษตรและอาหาร - มีระบบการผลิตและกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน - เกษตรกรและผู้ประกอบการแปรรูปอาหารมีการพัฒนาการผลิตและศักยภาพในการผลิตอาหาร 	<ul style="list-style-type: none"> - ฐานทรัพยากรการผลิตอาหารเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลงอันเนื่องจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน - ธุรกิจการซื้อขายปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่อยู่ในมือผู้ประกอบการรายใหญ่ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง - เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยส่วนใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและยั่งยืน - ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านราคามากกว่าคุณภาพ - มีข้อจำกัดในการนำผลการวิจัยและพัฒนาไปขยายผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในห่วงโซ่อาหาร

ตารางที่ ๓ - ๕ สรุปสภาพแวดล้อมการพัฒนาในห่วงโซ่อาหารของประเทศ (ต่อ)

โอกาส (Opportunity)	ภัยคุกคาม (Threat)
<ul style="list-style-type: none"> - มีความต้องการอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ - แนวโน้มการตลาดของอาหารเพิ่มขึ้น ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ - มีแผนพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งรวมถึงระบบโลจิสติกส์ ระบบดิจิทัล และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดแรงงานภาคการเกษตร - มีภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่มีผลต่อการเกษตรและอาหาร และการค้า - ขาดความสมดุลในการผลิตอาหารคน อาหารสัตว์ และผลิตผลเกษตรอื่น ๆ - พึ่งพาปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีจากภายนอกประเทศและราคาวัตถุดิบในตลาดโลก มีความผันผวนสูง - ความเหลื่อมล้ำระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ และขนาดย่อม

ที่มา : แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐), ๒๕๖๖

๓. ภูมิทัศน์ของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวโน้มมหภาค (Mega Trend) ที่จะส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคตสรุปได้ ดังนี้

๓.๑ การบริโภคอย่างยั่งยืน (Sustainable consumption) โดยผู้บริโภคตระหนักและให้ความสำคัญกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการผลิตและบริโภคของตนเองต่อโลก ระบบนิเวศน์ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดกรอบแนวคิดระบบอาหารที่ยั่งยืน ตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะปลูก การแปรรูป การขนส่ง การจัดจำหน่าย การบริโภค และการกำจัดของทิ้งจากกิจกรรมต่าง ๆ

๓.๒ พฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อการรักษาสุขภาพ (Health and wellness) เพื่อเสริมสร้างร่างกายให้มีความแข็งแรง มีสุขภาพที่ดี สามารถมีชีวิตที่มีคุณภาพและอยู่ได้ยาวนานขึ้น ทั้งนี้ การผลิตอาหารเพื่อรองรับความต้องการดังกล่าวจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้ระบบเศรษฐกิจ

๓.๓ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพของขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ของห่วงโซ่อุปทาน อาทิ การปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นเกษตรสมัยใหม่ การออกแบบและผลิตอาหารสำหรับรายบุคคลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และการจัดเก็บและถ่ายเทข้อมูลที่สำคัญตลอดห่วงโซ่อุปทานเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความมั่นใจของผู้ซื้อและผู้บริโภค

๓.๔ ความต้องการความสะดวกสบาย (Convenience) ของผู้บริโภค ในการเข้าถึงอาหารตามความต้องการด้วยความรวดเร็วในทันที

แนวโน้มมหภาค (Mega Trend) ข้างต้นจะกำหนดทิศทางการพัฒนาของภาคส่วนต่าง ๆ
สรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๓ - ๖ ทิศทางการพัฒนาของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต

	ทิศทางการพัฒนา
ภาคเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาสู่เกษตรกร ๔.๐ Smart Farmer สามารถใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม/เทคโนโลยีในการวางแผนเพาะปลูก บริหารจัดการ และการตลาด เพื่อติดตาม/ควบคุมการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ได้ผลลัพธ์ที่มีมูลค่าเพิ่มตามที่ต้องการ - ผลิตผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีระบบบริหารจัดการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างดุลยภาพระหว่างการเพิ่มผลิตภาพและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อรองรับความต้องการของอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต
อุตสาหกรรมอาหาร	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการพัฒนาไปสู่ระบบอาหารยั่งยืน (Sustainable Food System Development) ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารและผลิตอาหารที่มีคุณภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการตามความต้องการของผู้ซื้อและผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม กระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งผลกระทบต่อเชิงบวกหรือเป็นกลางกับสิ่งแวดล้อม
ตลาดและผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดกลุ่มอาหารอนาคต แบ่งได้ ๔ กลุ่ม ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> (๑) อาหารเสริมสุขภาพ (Functional Food) สำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของร่างกายหรือการบำรุงรักษาร่างกายเพื่อชีวิตที่ดีกว่า (๒) อาหารทางการแพทย์ (Medical Food) สำหรับผู้ที่ต้องการโภชนาที่เหมาะสมกับตนเองหรือผู้ป่วยที่ต้องรักษาโรคเป็นการเฉพาะ (๓) อาหารอินทรีย์ (Organic Food) สำหรับผู้บริโภคที่ตระหนักถึงคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารตลอดจนวัตถุดิบและส่วนผสมต่าง ๆ (๔) อาหารที่ผลิตขึ้นใหม่ทางนวัตกรรม (Novel Food) สำหรับตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น (Demand Pull) และเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อผลิตอาหารประเภทใหม่สู่ตลาด (Supply Push) เช่น อาหารที่จากการเพาะเลี้ยงเซลล์

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

กรณีศึกษาการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทย

๑. ภูมิทัศน์ของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทย

๑.๑ ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยมีสัดส่วน GDP อยู่ที่ประมาณร้อยละ ๓ - ๔ ทั้งนี้แม้ว่าภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารจะมีสัดส่วนที่เล็กเมื่อเทียบกับระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย แต่ระดับผลิตภาพของภาคเกษตร (Productivity: TFP) ซึ่งอยู่ที่ประมาณร้อยละ ๒.๕ ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มสมาชิก OECD (ร้อยละ ๑.๘๗) นอกจากนี้ ผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ได้ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ภายในประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร โดยจากการศึกษาของ OECD พบว่า สัดส่วนมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๘๗ เกิดจากกิจกรรมในประเทศไทยเอง สะท้อนถึงความเข้มแข็งในการเชื่อมโยงระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain)

๑.๒ โครงสร้างภาคเกษตรของประเทศไทย จำนวนเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงทั้งจากการเกษตรที่สูญหายและการผ่อนคลายนโยบายการถือครองที่ดินที่อนุญาตให้กลุ่มธุรกิจอื่น ๆ (non-farm business) มีสิทธิการถือครอง/เช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร ส่งผลให้ที่ดินเพื่อการเกษตรส่วนใหญ่ในประเทศไทยอยู่ภายใต้การถือครองของกลุ่มธุรกิจเกษตรขนาดใหญ่ (ยกเว้นผลิตภัณฑ์ข้าวที่เกษตรกรรายย่อยยังคงอยู่) ทั้งนี้ การเข้ามาของกลุ่มธุรกิจเกษตรขนาดใหญ่ส่งผลให้เกิดการจ้างงานในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นแทนการใช้แรงงานในครัวเรือนและการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากสาขาอื่น ๆ เข้าสู่ภาคเกษตร ซึ่งทำให้มูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เช่น มูลค่าของปศุสัตว์เพิ่ม จากร้อยละ ๒๓ ในปี ๒๕๐๘ เป็นร้อยละ ๓๕ ในปี ๒๕๕๘ และมูลค่าของผลิตภัณฑ์ผักเพิ่ม จากร้อยละ ๑๒ ในปี ๒๕๐๘ เป็นร้อยละ ๒๗ ในปี ๒๕๕๘ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างประชากรของประเทศไทยมีจำนวนประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องจากอัตราการเกิดที่ต่ำมาก ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยสมบูรณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ สะท้อนความต้องการบริโภคในประเทศที่ลดลง (Smaller domestic market) และการขาดแคลนวัยแรงงาน ยิ่งทำให้ผู้ประกอบการในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยต้องเร่งเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นหลัก เช่น การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในกระบวนการมากขึ้น และการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นเพื่อตอบสนองตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๑.๓ เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของ Japan Agricultural Co - operative (JA Group) ซึ่งเป็นสหกรณ์เกษตรหลักของประเทศไทยที่จัดตั้งตามกฎหมายสหกรณ์การเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับรายได้ของสมาชิกเกษตรกร ปัจจุบันมีสมาชิกที่เป็นเกษตรกรและสมาชิกสมทบ (ที่ไม่ใช่เกษตรกร) ประมาณ ๑๐ ล้านคน ทั้งนี้ บทบาทของ JA Group ครอบคลุม (๑) การจัดหาวัตถุดิบทางการเกษตรให้กับสมาชิก การรวบรวมผลผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรของสมาชิกสหกรณ์เพื่อรักษาระดับเสถียรภาพของราคา และการตลาด

(๒) ธุรกิจการเงิน โดยให้สินเชื่อ รับฝากเงิน และการประกันต่าง ๆ (๓) การวิจัยและพัฒนา ด้านการเกษตร รวมถึงการให้บริการคำปรึกษาและฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่สมาชิก และ (๔) ธุรกิจอื่น ๆ เช่น ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วย (home nursing) เพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก ธุรกิจท่องเที่ยว โดยโครงสร้างการดำเนินงานของ JA Group จะครอบคลุมทั้งในระดับประเทศ จังหวัด และเมือง/ท้องถิ่น

แผนภาพ ๓ - ๒ โครงสร้างของ JA Group

ที่มา : JA Group, 2566

๑.๔ ภาครัฐได้กำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการประกอบธุรกิจในภาคเกษตร (Entrepreneurship) เพื่อสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและผลักดันให้เกิดการบูรณาการ/เชื่อมโยงระหว่างนโยบาย MSME และนโยบายภาคเกษตร อาทิ **แนวคิดการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมขั้นที่ ๖** หรือ “sixth” industrialization (ปี ๒๕๕๑) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับภาคเกษตรและลดช่องว่างของการพัฒนาระหว่างเมืองและชนบท โดยมีแนวทางหลัก คือ การสร้างตลาดของสินค้าเกษตรที่ครบวงจร เพื่อให้เกษตรกรกลายเป็นผู้ประกอบการด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงของ ๓ กิจกรรมในห่วงโซ่มูลค่า ได้แก่ (๑) เกษตร (๒) การผลิตและแปรรูป และ (๓) การตลาดการจำหน่าย ทั้งสามกิจกรรมดังกล่าว (ขั้นที่ ๑ + ขั้นที่ ๒ + ขั้นที่ ๓ = อุตสาหกรรมขั้นที่ ๖) จะช่วยเพิ่มมูลค่าของกระบวนการผลิตและตลาด เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเทคโนโลยี เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้แก่เกษตรกร/ชุมชน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ทั้งนี้ ภายใต้แนวคิดดังกล่าว **ภาครัฐได้จัดตั้งกองทุนพัฒนาทางการเกษตรเพื่อสนับสนุนเกษตรกรในมิติต่าง ๆ** ได้แก่ การวางแผนธุรกิจ การให้เงินกู้ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ย การพัฒนาระบบให้ความสะดวกในการทำธุรกรรมกับหน่วยงานของรัฐ การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์

๒. กรณีศึกษา จำนวน ๗ กรณี

แผนภาพ ๓ - ๓ กรณีศึกษา MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในประเทศญี่ปุ่น

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

๒.๑ เมืองทาคายามา, จังหวัดกิฟุ

ตารางที่ ๓ - ๗ ผลิตภัณฑ์เหล้าสาเก เมืองทาคายามา, จังหวัดกิฟุ

หัวข้อ	สาระสำคัญ	
ผู้ประกอบการ	ผู้ผลิตเหล้าสาเกฮิดะ จำนวน ๑๒ ราย	
ผลิตภัณฑ์	เหล้าสาเก	
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	<ul style="list-style-type: none"> - เมืองนี้ได้ผลิตเหล้าสาเกมานานกว่า ๓๐๐ ปี - ใช้แหล่งน้ำจากภูเขาและข้าวที่ปลูกในพื้นที่ผลิตเหล้าสาเก 	
รูปแบบกิจกรรม	การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
ขั้นตอนในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้อง	การผลิตวัตถุดิบ	X
	การแปรรูปอาหาร	X
	การพัฒนาสูตร/เมนู	
	การขายอาหาร	X
	การประชาสัมพันธ์	
	เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	X
แนวทางดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อตั้ง Hida Sake Tourism Association ปี ๒๕๕๖ - สร้างแบรนด์เหล้าสาเกของเมือง “ฮิดะ” เพื่อใช้ร่วมกัน (Hida Brand) - ร่วมมือกับเมืองในการจัดเส้นทางทัวร์โรงทำสาเกและทำแคมเปญการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว - สร้างพันธมิตร เช่น Alsace Wine Route ซึ่งเป็นเส้นทางปลูกองุ่นทำไวน์ที่เก่าแก่ที่สุดในฝรั่งเศส เพื่อแลกเปลี่ยนกิจกรรม 	
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - วิสาหกิจ (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร) 	

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แผนภาพ ๓ - ๔ โรงเหล้าสาเกฮิดะ เมืองทาคายามา, จังหวัดกิฟุ

Takayama City

ที่มา : Gastronomy Tourism - The Case of Japan (UN WTO), 2019

๒.๒ เมืองฮิกาชิ - ฮิโรชิม่า, จังหวัดฮิโรชิม่า

ตารางที่ ๓ - ๘ ผลิตภัณฑ์เหล้าสาเก เมืองฮิกาชิ - ฮิโรชิม่า, จังหวัดฮิโรชิม่า

หัวข้อ	สาระสำคัญ	
ผู้ประกอบการ	ผู้ผลิตเหล้าสาเก ย่านไซโจ	
ผลิตภัณฑ์	เหล้าสาเก	
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	<ul style="list-style-type: none"> - เมืองนี้ได้ผลิตเหล้าสาเกมานานกว่า ๑๒๐ ปี - ใช้วิธีการผลิตสาเกแบบ Soft water brewing method เพื่อให้เหมาะกับน้ำในพื้นที่ที่มีความแข็งปานกลาง 	
รูปแบบกิจกรรม	การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
ขั้นตอนในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้อง	การผลิตวัตถุดิบ	X
	การแปรรูปอาหาร	X
	การพัฒนาสูตร/เมนู	X
	การขายอาหาร	X
	การประชาสัมพันธ์	X
	เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	X
แนวทางดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมมือกับสมาคมท่องเที่ยวของเมือง สมาคมผู้ผลิตเหล้าท้องถิ่น หอการค้า ผู้อยู่อาศัย และนักเรียน/นักศึกษาในการจัดเทศกาลสาเกประจำปี (Saijo Sake Festival) ตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ - ผู้ผลิตเหล้าสาเกร่วมมือกันเปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมโรงทำสาเกครอบคลุมถึงช่วงวันหยุด ซึ่งปกติจะปิด และสร้างเสริมประสบการณ์ในการทำสาเก (Hand - on Experience) กับนักท่องเที่ยว - มีนักท่องเที่ยวประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ คนต่อปี (เมืองมีประชากรประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน) เพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการและกระตุ้นเศรษฐกิจเมืองอย่างมาก (สร้างรายได้ประมาณ ๓๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ) 	
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - วิสาหกิจ (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร) - สถาบันการศึกษา - ผู้อยู่อาศัยในเมือง 	

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แผนภาพ ๓ - ๕ เทศกาลสาเกประจำปี (Saijo Sake Festival) เมืองฮิกาชิ-ฮิโรชิม่า, จังหวัดฮิโรชิม่า

ที่มา : Gastronomy Tourism - The Case of Japan (UN WTO), 2019

๒.๓ เมืองซิโมนะเซกิ, จังหวัดยามะงุจิ

ตารางที่ ๓ - ๙ ผลผลิตภัณฑจากปลาปักเป้า เมืองซิโมนะเซกิ, จังหวัดยามะงุจิ

หัวข้อ	สาระสำคัญ	
ผู้ประกอบการ	ชาวประมง โรงงานกำจัดพิษปลาปักเป้า และผู้ประกอบการร้านอาหาร	
ผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์จากปลาปักเป้า	
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นเมืองหลวงของปลาปักเป้า - มีความเชี่ยวชาญในการเตรียมวัตถุดิบจากปลาปักเป้า (กำจัดพิษในปลาปักเป้าก่อนรับประทาน) 	
รูปแบบกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาวัตถุดิบอาหารและรายการอาหาร - การใช้อาหารและวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนา 	
ขั้นตอนในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้อง	การผลิตวัตถุดิบ	X
	การแปรรูปอาหาร	X
	การพัฒนาสูตร/เมนู	X
	การขายอาหาร	X
	การประชาสัมพันธ์	X
	เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	X
แนวทางดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - เมืองมีตลาดประมูลปลาปักเป้าแห่งเดียวในประเทศและมีโรงงานเฉพาะด้านเพื่อกำจัดพิษปลาปักเป้า ก่อนส่งผลิตภัณฑ์ปลาปักเป้าที่กำจัดพิษแล้วไปทั่วประเทศ - มีการพัฒนาตลาดปลาที่ขายผลิตภัณฑ์ปลาปักเป้าที่กำจัดพิษแล้ว - ร้านอาหารต่าง ๆ ที่ใช้ปลาปักเป้าภายใต้แบรนด์ “ซิโมนะเซกิ” ไม่จำเป็นต้องมีพ่อครัวที่มีใบอนุญาตทำอาหารจากปลาปักเป้า ลดข้อจำกัดในการประกอบการธุรกิจ - สร้างความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ประมง ตลาดปลา มหาวิทยาลัย และพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำในการส่งเสริมปลาปักเป้า แบรนด์ “ซิโมนะเซกิ” - ปี ๒๕๕๙ ปลาปักเป้า แบรนด์ “ซิโมนะเซกิ” ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI : Geographical Indications) จากกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง ประเทศญี่ปุ่น 	
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - วิสาหกิจ (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร/ช่องทางจำหน่าย/การขาย/การขนส่ง/ธุรกิจท่องเที่ยว) - ผู้อยู่อาศัยในเมือง 	

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แผนภาพ ๓ - ๖ ตลาดประมงปลาปักเป้า เมืองชิโมโนะเซกิ, จังหวัดยามะงุจิ

ที่มา : Gastronomy Tourism - The Case of Japan (UN WTO), 2019

๒.๔ เมืองฮาจิ, จังหวัดยามากูจิ

ตารางที่ ๓ - ๑๐ ผลิตภัณฑ์วัตถุดิบอาหารทะเล เมืองฮาจิ, จังหวัดยามากูจิ

หัวข้อ	สาระสำคัญ	
ผู้ประกอบการ	ชาวประมง และผู้ประกอบการร้านอาหาร	
ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบอาหารทะเล	
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	- เป็นเมืองเก่าสมัยเอโดะที่มีทรัพยากรทางทะเลหลากหลาย (มีปลากว่า ๒๕๐ ชนิด)	
รูปแบบกิจกรรม	- การพัฒนาวัตถุดิบอาหารและรายการอาหาร - การใช้อาหารและวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนา	
ขั้นตอนในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้อง	การผลิตวัตถุดิบ	X
	การแปรรูปอาหาร	X
	การพัฒนาสูตร/เมนู	X
	การขายอาหาร	X
	การประชาสัมพันธ์	X
	เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	X
แนวทางดำเนินการ	- ปี ๒๕๔๖ ผู้อยู่อาศัยในเมืองจากอาชีพต่าง ๆ ร่วมตัวกันตั้งกลุ่ม HAGI - GENKINOKAI มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำหนังสือเพื่อส่งเสริมอาหารท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงอาหารท้องถิ่นกับสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของพื้นที่ ต่อมากลุ่มดังกล่าวได้เปิดร้านอาหาร ซึ่งใช้วัตถุดิบจากพื้นที่	
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	- ภาครัฐ - วิสาหกิจ (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร/ช่องทางจำหน่าย/การขาย/การขนส่ง/ธุรกิจท่องเที่ยว) - สถาบันการศึกษา - ผู้อยู่อาศัยในเมือง	

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แผนภาพ ๓ - ๗ ตลาดอาหารทะเลในเมืองฮาจิ, จังหวัดยามากูจิ

ที่มา : Gastronomy Tourism - The Case of Japan (UN WTO), 2019

๒.๕ เมืองตาก, จังหวัดมิเอะ

ตารางที่ ๓ - ๑๑ ร้านอาหารที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เมืองตาก, จังหวัดมิเอะ

หัวข้อ	สาระสำคัญ	
ผู้ประกอบการ	ร้านอาหาร Mago No Mise	
ผลิตภัณฑ์	ร้านอาหารที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น	
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	- การบริหารงานโดยนักเรียนมัธยมปลาย	
รูปแบบกิจกรรม	- การพัฒนาวัตถุดิบอาหารและรายการอาหาร	
ขั้นตอนในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้อง	การผลิตวัตถุดิบ	
	การแปรรูปอาหาร	
	การพัฒนาสูตร/เมนู	X
	การขายอาหาร	X
	การประชาสัมพันธ์	
	เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	
แนวทางดำเนินการ	<p>- ปี ๒๕๔๕ เปิดร้านอาหาร Mago No Mise ที่บริหารงานโดยนักเรียนมัธยมปลาย เพื่อฝึกทักษะการบริหารร้านอาหารให้กับนักเรียนภาคทฤษฎี ครอบคลุมการจัดหาวัตถุดิบ การจัดรายการอาหาร การปรุงอาหาร การเสิร์ฟอาหาร และการประเมินความพึงพอใจลูกค้า</p> <p>- ร้านอาหารเปิดเฉพาะวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยในช่วงแรกเปิดเป็นบูธใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักของเมือง และต่อมาเมืองได้สนับสนุนก่อสร้างร้านอาหาร โดยให้นักเรียนมัธยมปลาย ภาคสถาปัตยกรรมภายในจังหวัดแข่งขันกันออกแบบร้านอาหาร เพื่อสร้างจิตสำนึกการช่วยเหลือระหว่างอาชีพต่าง ๆ</p> <p>- ปี ๒๕๕๙ ร้านอาหารดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบงานเลี้ยงมื้อกลางวันของกลุ่มภรรยาผู้นำกลุ่มประเทศ G๗</p> <p>- ปี ๒๕๖๑ ร้านอาหารมีรายได้อยู่ที่ประมาณ ๔๕๓,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐต่อปี</p>	
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<p>- ภาครัฐ</p> <p>- สถาบันการศึกษา</p>	

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แผนภาพ ๓ - ๘ ร้านอาหาร Mago No Mise เมืองทากิ, จังหวัดมิเอะ

ที่มา : Gastronomy Tourism - The Case of Japan (UN WTO), 2019

๒.๖ เมืองนาคิจิน, จังหวัดโอกินาวา

ตารางที่ ๓ - ๑๒ ผลผลิตภัณฑ์การทำเกษตร/อาหารรโอกินาวา เมืองนาคิจิน, จังหวัดโอกินาวา

หัวข้อ	สาระสำคัญ	
ผู้ประกอบการ	ผู้ประกอบการฟาร์ม (Aiai Farm)	
ผลิตภัณฑ์	การทำเกษตร/อาหารรโอกินาวา	
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	- เชื่อมโยงกิจกรรมต้นน้ำ (การเกษตร) กลางน้ำ (การแปรรูปอาหาร) และปลายน้ำ (การให้บริการร้านอาหาร)	
รูปแบบกิจกรรม	- การพัฒนาวัตถุดิบอาหารและรายการอาหาร - การใช้อาหารและวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนา	
ขั้นตอนในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้อง	การผลิตวัตถุดิบ	X
	การแปรรูปอาหาร	X
	การพัฒนาสูตร/เมนู	X
	การขายอาหาร	X
	การประชาสัมพันธ์	X
	เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	X
แนวทางดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปี ๒๕๕๖ ผู้ประกอบการร้านอาหารได้เริ่มทำฟาร์ม Aiai ขนาด ๑๐๐ ไร่ โดยใช้พื้นที่ของโรงเรียนประถมที่เลิกกิจการแล้ว โดยมีแหล่งเงินทุนจากรัฐบาล เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมขั้นที่ ๖ (Sixth Industry) ตามแนวคิดของรัฐบาลญี่ปุ่นที่ส่งเสริมให้เกษตรกรกลายเป็นผู้ประกอบการด้วยตนเอง ครอบคลุมการทำเกษตร การผลิต และแปรรูป และการตลาด - ฟาร์มดังกล่าวเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำอาหารรโอกินาวาที่มีลักษณะเฉพาะตัว - มีนักเรียนมาเยี่ยมชมเยื่อนประมาณ ๗๒,๐๐๐ คนต่อปี 	
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - วิสาหกิจ (ร้านอาหาร) - ผู้ผลิต 	

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แผนภาพ ๓ - ๙ ฟาร์ม (Aiai Farm) เมืองนาคิจิน, จังหวัดโอกินาวา

ที่มา : Gastronomy Tourism – The Case of Japan (UN WTO), 2019

๒.๗ เมืองอิซุมิ, จังหวัดชิบะ

ตารางที่ ๓ - ๑๓ การรังสรรค์วัตถุดิบอาหารท้องถิ่นไปสู่อาหารระดับโลก เมืองอิซุมิ, จังหวัดชิบะ

หัวข้อ	สาระสำคัญ	
ผู้ประกอบการ	ผู้ประกอบการกลุ่มเกษตรและอาหาร	
ผลิตภัณฑ์	การรังสรรค์วัตถุดิบอาหารท้องถิ่นไปสู่อาหารระดับโลก	
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์	- การกำหนด Positioning ของเมืองให้เป็นซานเซบัสเตียนของประเทศญี่ปุ่น (หมายเหตุ: ซาน เซบัสเตียน ประเทศสเปน เป็นเมืองที่ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองที่อาหารดีที่สุดในโลก ครอบคลุมสตรีทฟู้ด ตลาดสด บาร์ คาเฟ่ ภัตตาคารระดับไฮเอนด์ และอาหารติดตามมิชลิน)	
รูปแบบกิจกรรม	- การพัฒนาวัตถุดิบอาหารและรายการอาหาร - การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	
ขั้นตอนในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้อง	การผลิตวัตถุดิบ	X
	การแปรรูปอาหาร	X
	การพัฒนาสูตร/เมนู	X
	การขายอาหาร	X
	การประชาสัมพันธ์	X
	เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	
แนวทางดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - ปี ๒๕๕๘ เมืองได้กำหนดแผน ๓ ปีในการพัฒนาเมืองอิซุมิเป็นเมืองซานเซบัสเตียนของประเทศญี่ปุ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าของวัตถุดิบอาหารท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยในแผนดังกล่าวครอบคลุมการพัฒนาทักษะของพ่อครัว / การเรียนรู้เทคนิคการถนอมอาหารทะเลแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นและการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของความสดของวัตถุดิบ รสชาติอร่อย (Umami) และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อวัตถุดิบอาหารทะเลในช่วงการถนอมอาหารตามหลักวิทยาศาสตร์ / การจัดแข่งขันทำอาหารของพ่อครัวรุ่นใหม่ - ผู้ผลิตเหล่าสาเกของเมือง (๑ ราย) ใช้เทคนิคเฉพาะตัวในการผลิตสาเก (proprietary method) และการใช้ข้าวที่ไม่ได้สี เพื่อรสชาติ savory และไม่ทำให้เกิดของเสีย ส่งผลให้สาเกมีรสกลมกล่อมเหมาะกับอาหารฝรั่ง 	

ตารางที่ ๓ - ๑๓ การรังสรรค์วัตถุดิบอาหารท้องถิ่นไปสู่อาหารระดับโลก เมืองอิซุมิ, จังหวัดชิบะ (ต่อ)

หัวข้อ	สาระสำคัญ
แนวทางดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ผลิตชีสของเมือง (๕ ราย) แต่ละรายมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน เช่น มีผู้ผลิตชีสรายหนึ่งใช้สาเกของเมืองในการผลิตชีส ซึ่งปัจจุบันเป็นชีสที่ใช้เสิร์ฟในสายการบินสำหรับผู้โดยสาร ชั้น ๑ และผู้ผลิตชีสอีกรายที่ได้รางวัล ๒๕๕๘ Mondial du Fromage ของประเทศฝรั่งเศส ปฏิเสธที่จะขายผลิตภัณฑ์ชีสของตนเองให้ร้านอาหาร แต่ให้ลูกค้ามาซื้อเมื่อเยี่ยมชมโรงงาน นอกจากนี้ ผู้ผลิตชีสอีกรายได้ร่วมกับเจ้าของฟาร์มปศุสัตว์ในพื้นที่ใกล้เคียง (๒๕ ราย) ทำระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อลดมลพิษทางน้ำ และสามารถผลิตอาหารหยาบสำหรับปศุสัตว์ได้ด้วย
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - วิสาหกิจ (ร้านอาหาร) - ผู้ผลิต - ผู้อยู่อาศัยในเมือง

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๕

แผนภาพ ๓ - ๑๐ ผู้ประกอบการกลุ่มเกษตรและอาหาร เมืองอิซุมิ, จังหวัดชิบะ

แผนภาพ ๓ - ๑๐ ผู้ประกอบการกลุ่มเกษตรและอาหาร เมืองอิซุมิ, จังหวัดชิบะ (ต่อ)

Kido Izumi Sake Brewery

ที่มา : Gastronomy Tourism - The Case of Japan (UN WTO), 2019

๓. สรุปกรณีศึกษาการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศญี่ปุ่น

๓.๑ ในการแก้ปัญหาภาคเกษตร รัฐบาลประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจน ได้แก่ การกำหนด Basic Plan for Food, Agriculture and Rural Areas for ๒๕๕๘ - ๒๕๖๘ เป็นแนวทางในการพลิกฟื้นภาคเกษตร โดยมีเป้าหมายที่สำคัญได้แก่ การผลักดันให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารทั้งทางฝั่งอุปสงค์และอุปทาน การยกระดับห่วงโซ่คุณค่าของเกษตรและอาหารในแต่ละพื้นที่ และการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ในห่วงโซ่คุณค่าอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ แผนดังกล่าวได้ถ่ายทอดแนวทางการขับเคลื่อนไปสู่ นโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นโยบายการส่งออกของอุตสาหกรรมอาหาร นโยบายการเพิ่มมูลค่าผลผลิต

ทางการเกษตรด้วยนวัตกรรม นโยบายด้านแรงงาน นโยบายด้านที่ดิน นโยบายด้านข้าว นโยบายด้านการพัฒนาชนบท และการปฏิรูปสหกรณ์การเกษตรของประเทศญี่ปุ่น (Japan Agricultural Co-operative Group : JA Group) เพื่อกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนที่สอดคล้องกัน

๓.๒ ภาคเกษตรของประเทศญี่ปุ่นมีสหกรณ์การเกษตรระดับชาติที่ทำหน้าที่รวบรวมสมาชิกเกษตรกรทั่วประเทศให้เป็นกลุ่มก้อนอย่างเข้มแข็ง โดยมีเครือข่ายดำเนินกิจกรรมทั้งในระดับจังหวัดและเมือง/ท้องถิ่น ส่งผลให้การพัฒนาเกษตรกรทั่วประเทศเป็นไปในทิศทางเดียว และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตได้

๓.๓ เน้นให้เกษตรกรเรียนรู้การเป็น Entrepreneur เพื่อให้สามารถเก็บเกี่ยวมูลค่าเพิ่ม (Value added) ที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน และเรียนรู้ที่จะสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ โดยเฉพาะกับผู้ประกอบการ MSME อุตสาหกรรมอาหาร (การผลิตและแปรรูปอาหาร) สถาบันการศึกษา และประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และบุคลากรระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เข้าสู่ภาคเกษตร เพื่อเร่งให้เกิดนวัตกรรมในภาคเกษตรเร็วขึ้น

๓.๔ การสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญเช่นกันในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของเมือง โดยแต่ละภาคส่วนมีหน้าที่ (Function) ตามความเชี่ยวชาญของตนเอง ซึ่งจะช่วยเหลือกันและกัน อย่างไรก็ดี จำเป็นที่ต้องกำหนดเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน เพื่อให้การกำหนดกลยุทธ์และแผนการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการติดตามและประเมินผลสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม

๓.๕ การให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการของรัฐบาลญี่ปุ่นมีรูปแบบที่ครบวงจรตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่า กล่าวคือ มีความครอบคลุมตั้งแต่กิจกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ แม้ว่าจะเป็นกิจกรรมในต่างกลุ่มอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้การเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางเกษตรเป็นไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีความต่อเนื่อง

สรุป

เมื่อพิจารณาบริบทและแนวทางการขับเคลื่อน MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารแล้ว สามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. ปัจจุบันผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก เช่น ผลผลิตต่อไร่ลดลง ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาแรงงานขาดทักษะ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสภาวะการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้น โดยที่มาตรการส่งเสริม MSME ของภาครัฐยังมีข้อจำกัดและอาจยังไม่ครอบคลุมความต้องการของ MSME ในทุกมิติ ทำให้การเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารยังขาดความสมบูรณ์และอาจกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้

๒. ภูมิทัศน์ของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคตจะให้ความสำคัญกับการบริโภคอย่างยั่งยืน (Sustainable consumption) พฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อการรักษาสุขภาพ (Health and wellness) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพของขั้นตอน และกระบวนการต่าง ๆ ของห่วงโซ่อุปทาน และความต้องการความสะดวกสบาย (Convenience) ของผู้บริโภค ส่งผลให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารต้องเร่งปรับตัวให้ทันกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค

๓. จากการศึกษากรณีศึกษาการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศญี่ปุ่น พบว่า ภาครัฐมีนโยบาย มาตรการ และแนวทางการขับเคลื่อนที่มีความครอบคลุม/ครบถ้วน/เข้มแข็ง โดยยึดเป้าหมายของการพลิกฟื้นภาคเกษตรที่ตกต่ำเป็นที่ตั้งและการยกระดับให้เกษตรกรเรียนรู้การเป็น Entrepreneur ทั้งนี้ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษาต่าง ๆ นั้น เป็นผลจากการเรียนรู้ที่จะปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ โดยเฉพาะในห่วงโซ่คุณค่าเดียวกัน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยีและบุคลากรระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เข้าสู่ภาคเกษตรเพื่อสร้างนวัตกรรม การสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ และการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการของรัฐบาล ญี่ปุ่นมีรูปแบบที่ครบวงจรตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่า

บทที่ ๔

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

จากการรวบรวมและศึกษาข้อมูลความสำคัญของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และการขับเคลื่อน MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งได้วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ผ่านกรณีศึกษา ในต่างประเทศ จึงนำเสนอแนวทางการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ดังต่อไปนี้

๑. บทสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
๒. กรอบแนวคิดการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของไทย
๓. กลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
๔. การขับเคลื่อนกลยุทธ์สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย
๕. สรุป

บทสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๑. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่สัมภาษณ์และหน่วยงานที่ใช้แบบสอบถามปลายเปิด
 - ๑.๑ นายชาญวิทย์ อมตะมาตุชาติ, กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สัมภาษณ์, ๒๕ เมษายน ๒๕๖๖
 - ๑.๒ นายสุริยนต์ รัญกิจจานุกิจ, ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), สัมภาษณ์, ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖
 - ๑.๓ นางสาวไพลิน เตียงพิทยากร, ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายกลยุทธ์องค์กร, บริษัทประกันสินเชื่้อุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.), สัมภาษณ์, ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖
 - ๑.๔ นายพรหมวิหาร บำรุงถิ่น, ประธานวิสาหกิจชุมชนโกโก้ภูเก็ต, สัมภาษณ์, ๒๔ เมษายน ๒๕๖๖
 - ๑.๕ นางสาวตาทิ วัชรารากร, ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบเศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.), กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สัมภาษณ์, ๒๗ เมษายน ๒๕๖๖
 - ๑.๖ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.), แบบสอบถามปลายเปิด, ๒๗ เมษายน ๒๕๖๖

จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามปลายเปิดสามารถสรุปได้ ดังนี้

๒. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) ในการพัฒนา MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒.๑ การยกระดับห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) แบบบูรณาการและครอบคลุมผลิตภัณฑ์ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นปลาย ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในการผลิตและการแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค ใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อลดต้นทุน และสร้างอำนาจการต่อรองกับคู่ค้า

๒.๒ การเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับกลุ่มธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่นเพื่อเพิ่มโอกาสการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร มีศักยภาพที่จะนำไปต่อยอดในธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health and Wellness Tourism) ที่สามารถนำผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารที่มีเอกลักษณ์จากวัตถุดิบแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างจุดขาย หรือพัฒนาไปสู่อาหารที่สอดคล้องกับเทรนด์อาหารแห่งอนาคต (Future Foods)

๒.๓ การเรียนรู้ เครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้และเทคโนโลยี จะทำให้เกิดการพัฒนาตนเองของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME อย่างต่อเนื่อง ในอดีตบุคลากรของรัฐหรือบริษัทเอกชนจะเป็นผู้ขาดองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารทำให้การเผยแพร่องค์ความรู้และเทคโนโลยีให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME มีข้อจำกัด อย่างไรก็ตามได้มีการผลิตองค์ความรู้ใหม่ ๆ และมีการนำเสนอเทคโนโลยีผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่หลากหลายจำนวนมากทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องรอคนอื่นมาสอนเหมือนที่ผ่านมา ดังนั้น เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงควรผลักดันให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME เรียนรู้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงองค์ความรู้และเทคโนโลยีได้ด้วยตนเองและให้ความสำคัญกับการเพิ่มทักษะการกลั่นกรองและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME มีหลักคิดและกระบวนการตัดสินใจบนหลักการและเหตุผล

๒.๔ การผลักดันให้เกิดการจับคู่ระหว่างเกษตรกร/ผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับสถาบันการศึกษา/หน่วยวิจัยเพื่อพัฒนางานวิจัยและพัฒนาแบบพุ่งเป้า ที่ผ่านมาเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ยังมีข้อจำกัดในการนำงานวิจัยที่มีอยู่จำนวนมากในสถาบันการศึกษาไปใช้ประโยชน์หรือนำไปต่อยอด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ ๑) โจทย์ของงานวิจัยไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และ ๒) ขาดความต่อเนื่องในการผลิตงานวิจัย ทำให้ไม่สามารถผลิตงานวิจัยเชิงลึกได้ ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยสามารถตอบโจทย์/ความต้องการของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ได้จำเป็นต้องผลักดันให้เกิดการจับคู่ระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME และสถาบันการศึกษา (Business - Academic Matching) ในแต่ละพื้นที่หรือในแต่ละผลิตภัณฑ์ เช่น กรณีโครงการ ๑ ตำบล ๑ มหาวิทยาลัยของ อว. เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถศึกษา เรียนรู้ และทำความเข้าใจกับความต้องการที่แท้จริง (Pain Point) และเงื่อนไขของการประกอบธุรกิจ และเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้วิจัยและเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME รวมทั้งเกิดการต่อยอดของงานวิจัยในแต่ละรุ่นเพื่อให้เกิดการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกในระดับโครงสร้าง

๒.๕ การจัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนา MSME ในแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสมและ “ให้ถูกฝา ถูกตัว” โดยในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME ต้องให้ความสำคัญกับการจัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต่อมาจึงขยับเป็นการจัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์ การวิจัยการตลาด การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ และการขยายขีดความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์

๓. บทบาทของภาคีการพัฒนาเพื่อสนับสนุน MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

ตารางที่ ๔ - ๑ สรุปบทบาทของภาคีการพัฒนา

ภาคีการพัฒนา	สาระสำคัญ
เกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยน Mind Set พัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การเป็น Smart Farmer ที่ดี โดยมีการพัฒนาความรู้ จดบันทึก นำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ เพื่อการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด รวมทั้งตระหนักถึงคุณภาพสินค้า ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม - พัฒนาคุณภาพ มาตรฐานสินค้า และเพิ่มมูลค่าด้วยงานวิจัยและนวัตกรรม พร้อมทั้งคิดและมองแบบองค์รวมทั้งห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ โดยเน้นการทำเกษตรแบบมุ่งเป้าหมาย
ผู้ประกอบการ MSME	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างจุดเด่นในแบรนด์อาหารและรูปแบบร้านที่แสดงถึงตัวตนและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนแบบ Area-based - พัฒนาระบบการผลิตโดยใช้เทคโนโลยี เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าและให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น - พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร หรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนช่องทางทางการตลาด โดยใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องในเชิงการวิเคราะห์
ภาครัฐ	<ul style="list-style-type: none"> - การผลักดันให้เกิดการบูรณาการระหว่างนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร - สร้างผู้ประกอบการการเกษตรสมัยใหม่ พัฒนากลุ่ม/องค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และพัฒนาระดับกลุ่มที่มีศักยภาพให้เป็นผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการเกษตร

ตารางที่ ๔ - ๑ สรุปบทบาทของภาคีการพัฒนา (ต่อ)

ภาคีการพัฒนา	สาระสำคัญ
ภาครัฐ	<ul style="list-style-type: none"> - การทำหน้าที่ Farm/Product advisory services ซึ่งปัจจุบันกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ และวิจัยนวัตกรรมกำลังทำอยู่ - การเก็บข้อมูลเชิงลึกของการพัฒนาเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารอย่างจริงจัง เพื่อนำไปวิเคราะห์และกำหนดนโยบายและสภาพแวดล้อมการขับเคลื่อน MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร - สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และสถาบันการเงินในการพัฒนาเกษตรกร ให้เป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการปรับเปลี่ยนภาคเกษตรของไทยสู่เกษตรสมัยใหม่ - ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในการดำเนินกิจการอย่างครบวงจร สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาด ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘
สถาบันการศึกษาในภูมิภาค	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในมิติต่าง ๆ เช่น การเพิ่มความยั่งยืนของห่วงโซ่อาหาร ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการใช้เทคโนโลยี/ดัดแปลงการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลิตภาพและประสิทธิภาพในภาคเกษตร และแก้ปัญหาของผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด และให้คำปรึกษาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ช่องทางการจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ - ในบางกรณีสถาบันการศึกษาอาจมีแหล่งเงินทุนสำหรับสนับสนุนเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยี เช่น กิจกรรมฝึกอบรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปฐมาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทาง BCG โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ร่วมกับกรมประมง และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยมีตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากโครงการ เช่น ข้าวเกรียบปฐมา นักเก็ตปฐมา และปุ๋ยชุมชน ส่วนผสมเปลือกปฐมา
สถาบันการเงิน	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนสินเชื่อแก่กลุ่มเป้าหมายในแต่ละช่วงเวลา/ฤดูกาล - การให้ความรู้และความเข้าใจสำหรับกลุ่มผู้ประกอบการผ่านศูนย์ที่ปรึกษาทางการเงิน F.A. Center ของ บสย. เพื่อสร้างความพร้อมในด้านต่าง ๆ สำหรับผู้ประกอบการ

ที่มา : ผู้วิจัย, ปี ๒๕๖๖

๔. รูปแบบและกลไกการส่งเสริม MSME

จากรูปแบบและกลไกการส่งเสริม MSME ทั้ง ๕ รูปแบบ ได้แก่ (๑) รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากนโยบายภาครัฐ (๒) รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากการตลาด (๓) รูปแบบและกลไกในการส่งเสริมที่เกิดจากการทำเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) (๔) รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากผู้ประกอบการ MSME และ (๕) รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากนักวิจัย นักวิชาการ นักประดิษฐ์ ตามความต้องการของผู้ประกอบการ SME นั้น รูปแบบและกลไกการส่งเสริม MSME ที่ภาครัฐควรเร่งผลักดันให้เกิดขึ้นจำนวนมาก ได้แก่

๔.๑ รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากผู้ประกอบการ MSME

เป็นรูปแบบที่เกิดจากแรงจูงใจของตัวผู้ประกอบการ SME เอง ซึ่งนำองค์ความรู้ ข้อมูล ทักษะ ความชำนาญเฉพาะด้านมาคิดค้น ประดิษฐ์ หรือจัดหา เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการ หรือแก้ปัญหาให้ตนเองได้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรกรรม ๔.๐ เกิดจากการบอกเล่าหรือบอกต่อถึงความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้กับผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมในลักษณะเดียวกัน

๔.๒ รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากนักวิจัย นักวิชาการ นักประดิษฐ์

ตามความต้องการของผู้ประกอบการ SME เป็นกลไกที่มักจะเกิดขึ้นเมื่อต้องการที่จะพัฒนาหรือยกระดับธุรกิจการเกษตรให้เกิดประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากต่างประเทศ โดยการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเฉพาะของตนเองขึ้นมาใช้งาน หรือเพื่อตอบโจทยความต้องการของผู้ประกอบการ หรือผู้ใช้ ทั้งยังเป็นการลดต้นทุนการนำเข้าจากต่างประเทศ การเผยแพร่เทคโนโลยีและนวัตกรรมนี้ ในเบื้องต้นจะมุ่งเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย เมื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมดังกล่าวเริ่มเป็นที่รู้จักจึงจะมีการขยายผลเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

เนื่องจากเป็นรูปแบบที่แม้ว่าจะต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการและอาจต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก แต่ในระยะยาวถือเป็นรูปแบบที่จะช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับผู้ประกอบการ MSME และธุรกิจ MSME เพราะเป็นรูปแบบที่เกิดจากการผลักดันภายในของผู้ประกอบการ MSME เอง บนฐานองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของไทย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์อุปสงค์ อุปทาน โครงสร้างตลาด และสภาพการแข่งขันของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน และทิศทางการพัฒนากลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ปัจจุบันอุปสงค์หรือความต้องการการบริโภค (ตลาด) มีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพทางโภชนาการของอาหารเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของแต่ละบุคคล ความปลอดภัยของอาหารตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน และการสร้างความยั่งยืนของระบบอาหาร ทั้งนี้ ความชัดเจนของทิศทางการพัฒนาอุปสงค์เป็นปัจจัยเร่ง (Catalyst) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบอาหาร ครอบคลุมถึงส่วนอุปทาน (Supply) และส่วนกลางน้ำ (Mid - Stream) และเมื่อประสานรวมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของการผลิตอาหารที่เน้นการเชื่อมโยงและการผนึกกำลัง (Synergy) ระหว่างการเกษตร อาหาร สุขภาพ และความยั่งยืน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อ/ผู้บริโภคอย่างครบถ้วน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาที่จะช่วยเร่งให้เกิดการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของไทยให้ทันกับสถานการณ์และทิศทางการพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารของโลกสรุปได้ ดังนี้

๑. การปรับ Mindset ของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

เพื่อสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร สิ่งที่ต้องดำเนินการเป็นลำดับแรก คือ การปรับ Mindset ของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ที่เกี่ยวข้องเข้าใจถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ Smart Farmer และ Smart Entrepreneur ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. การเชื่อมโยงภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ เพื่อยกระดับห่วงโซ่คุณค่า

การเชื่อมโยงภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ จะช่วยผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหน้า (Forward Linkage) และการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหลัง (Backward Linkage) ซึ่งจะเพิ่มความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในช่วงต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และสามารถสร้าง Win - win Strategies ให้กับทุกฝ่ายได้

๓. การผลิตงานวิจัยแบบมุ่งเป้า (Targeted Research) เพื่อเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ทั้งในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ในอนาคตภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของไทยต้องเร่งนำเทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในมิติต่าง ๆ ของกระบวนการต่าง ๆ ให้มากขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูปผลผลิต การตลาด ดังนั้น สถาบันการศึกษา และ หน่วยวิจัยต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญกับการผลิตงานวิจัยแบบมุ่งเป้าเพื่อเพิ่มผลิตภาพของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร โดยต้องตอบโจทย์ความต้องการของเกษตรกร ผู้ประกอบการ MSME ที่เกี่ยวข้อง และผู้บริโภค

๔. การพัฒนา Digital Platform เพื่อปรับรูปแบบธุรกิจใหม่ (New Business Model) ระหว่างผู้ซื้อ - ผู้ขายในห่วงโซ่อุปทาน

ในการกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารนั้นต้องเข้าใจถึงกระบวนการทำงานของห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมอาหาร โดยจากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันกระบวนการทำงานของห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมอาหารเป็นแบบอุตสาหกรรมแพลตฟอร์ม (Platform Industry) ที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยการผลิตในแต่ละขั้นตอนมากยิ่งขึ้น โดยเป็นผลจากการที่เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาในห่วงโซ่อุตสาหกรรมอาหารและได้พัฒนาแพลตฟอร์มหรือนวัตกรรมต่าง ๆ ที่กลายเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อระหว่างผู้ประกอบการ ผู้บริโภค หรือหน่วยงานธุรกิจต่าง ๆ ได้มากขึ้น สะท้อนกระบวนการทำงานของห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมอาหารที่มีความยืดหยุ่นสูง ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางธุรกิจ ดังนั้น หน่วยการผลิตในแต่ละขั้นตอนจะต้องเร่งยกระดับประสิทธิภาพของตนเองโดยด่วน เพื่อให้มีความพร้อมในการเชื่อมต่อกับหน่วยการผลิตอื่น ๆ ในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรม

กลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ผู้วิจัยได้นำบริบทการพัฒนาของกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร บทเรียนจากกรณีศึกษาการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศญี่ปุ่น Key Success Factors ในการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และรูปแบบและกลไกการส่งเสริม MSME จัดทำ TOWS Matrix ภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนา MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารข้างต้น เพื่อกำหนดกลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร สรุปได้ ดังนี้

๑. กลยุทธ์เชิงรุก

ตารางที่ ๔ - ๒ กลยุทธ์เชิงรุกที่ ๑ - ๒

กลยุทธ์เชิงรุกที่ ๑ การเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหน้า (Forward Linkage) และการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหลัง (Backward Linkage) รวมถึงการเชื่อมโยงภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับการท่องเที่ยว	
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - การยกระดับห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ที่ครอบคลุมทั้งผลิตภัณฑ์ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นปลาย ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานของผลิตภัณฑ์ในแต่ละขั้นตอนมีความชัดเจนมากขึ้น - การเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารกับกลุ่มธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่น โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวซึ่งมีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการทำเกษตรและอาหารสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - เกษตรกร/ผู้ประกอบการ MSME (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร/ช่องทางจำหน่าย/การขาย/การขนส่ง/ธุรกิจท่องเที่ยว)
ผลลัพธ์	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ของผลผลิตทางเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหาร - สร้างพันธมิตรทางธุรกิจที่ช่วยเติมเต็มให้กันและกัน/ลดความเสี่ยง - เพิ่มอุปสงค์ของผลผลิตทางเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหาร เพิ่มรายได้
กลยุทธ์เชิงรุกที่ ๒ การกำหนดให้สถาบันการศึกษา/หน่วยงานวิจัยผลิตเฉพาะงานวิจัยแบบมุ่งเป้า (Targeted Research) โดยเฉพาะในกระบวนการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์	
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - ผลิตงานวิจัยที่ตอบโจทย์การเพิ่มประสิทธิภาพ/ผลิตภาพของภาคเกษตรและกระบวนการผลิต/แปรรูป - ผลิตงานวิจัยที่มีความลุ่มลึกและสามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยอื่นได้ (งานวิจัยต้องไม่เริ่มจากศูนย์)
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - สถาบันการศึกษา - เกษตรกร / ผู้ประกอบการ MSME (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร)
ผลลัพธ์	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการพัฒนาองค์ความรู้เชิงลึกอย่างแท้จริง - การเพิ่มผลิตภาพการผลิตในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (Total Factor Productivity: TFP)

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๒. กลยุทธ์เชิงแก้ไข

ตารางที่ ๔ - ๓ กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ ๑ - ๓

กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ ๑	
การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะ Entrepreneur ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - สร้าง Active Learners : ผลิตเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่รู้จักเครื่องมือ/ช่องทางในการเข้าถึงองค์ความรู้และเทคโนโลยีได้ด้วยตัวเอง และสามารถปรับ/ประยุกต์ใช้องค์ความรู้หรือดัดแปลงเทคโนโลยีให้เข้ากับบริบทที่ตนเองเผชิญ - การสร้างเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่มีคุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Entrepreneur) อย่างครบถ้วน (ด้านการวางแผน ด้านนวัตกรรม ด้านบริหารจัดการ ด้านการเงิน ด้านกฎหมาย ด้านการตลาด)
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - สถาบันการศึกษา - เกษตรกร/ผู้ประกอบการ MSME (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร/ช่องทางจำหน่าย/การขาย/การขนส่ง/ธุรกิจท่องเที่ยว)
ผลลัพธ์	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร มีทักษะและความมั่นใจในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยสามารถคิดวิเคราะห์แนวทางจัดการที่เหมาะสมได้
กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ ๒	
การฟื้นฟูทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคเกษตรและการผลิตอาหาร	
เป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการทำเกษตรและการผลิตอาหารที่มีความยั่งยืน ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐ - สถาบันการศึกษา - เกษตรกร/ผู้ประกอบการ MSME (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร/ช่องทางจำหน่าย/การขาย/การขนส่ง/ธุรกิจท่องเที่ยว) - ประชาชน
ผลลัพธ์	<ul style="list-style-type: none"> - ฐานการผลิตของประเทศมีความเข้มแข็ง ไม่สูญหาย

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

ตารางที่ ๔ - ๓ กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ ๑ - ๓ (ต่อ)

กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ ๓ การให้คำปรึกษาด้าน Farm & Food ในระดับพื้นที่	
เป้าหมาย	- การจัดให้มีบริการให้คำปรึกษา (Consultation) และฝึกอบรมด้านเกษตรและด้านการผลิตอาหารในแต่ละพื้นที่ ครอบคลุมมิติด้านการผลิต ด้านนวัตกรรม ด้านสภาพแวดล้อมและการแข่งขัน ด้านการบริหารจัดการผลผลิต ด้านการบริหารต้นทุนและการเงิน และด้านการตลาด
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	- ภาครัฐ - เกษตรกร/ผู้ประกอบการ MSME (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ช่องทางจำหน่าย/การขาย/การขนส่ง) - สถาบันการศึกษา - บริษัทเอกชนด้านเกษตรและด้านการผลิตอาหาร
ผลลัพธ์	- เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร มีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ - เกิดการรวบรวมองค์ความรู้และพฤติกรรมของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในแต่ละพื้นที่ที่จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ข้ามพื้นที่ เพื่อเรียนรู้และกำหนดแนวทางใหม่ ๆ

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๓. กลยุทธ์เชิงป้องกัน

ตารางที่ ๔ - ๔ กลยุทธ์เชิงป้องกันที่ ๑ - ๒

กลยุทธ์เชิงป้องกันที่ ๑ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน	
เป้าหมาย	- สร้างการรับรู้แบรนด์และผลิตภัณฑ์เพื่อให้คนในชุมชนมี Product Ownership ร่วมกับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME - ดึงดูดบุคลากร/แรงงานจากภาคส่วนอื่นเข้ามาয়ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
ภาคีหลักในการขับเคลื่อน	- เกษตรกร / ผู้ประกอบการ MSME (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร/ธุรกิจท่องเที่ยว) - ประชาชนในชุมชน
ผลลัพธ์	- เกิดความหวงแหนในแบรนด์และผลิตภัณฑ์ระดับพื้นที่ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสนับสนุนการตลาดและป้องกันการเข้ามาของทุนต่างชาติ - มีการนำผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารไปต่อยอดในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ของชุมชน เพื่อเพิ่มและกระจายรายได้ - เพิ่มแรงงานในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

ตารางที่ ๔ - ๔ กลยุทธ์เชิงป้องกันที่ ๑ - ๒ (ต่อ)

กลยุทธ์เชิงป้องกันที่ ๒ การ Focus ตลาดในประเทศเป็นลำดับแรก	
เป้าหมาย	- เน้นการทำตลาดในประเทศให้มีเสถียรภาพก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อสร้างฐานลูกค้าที่มั่นคงและแข็งแรง
ภาคีหลัก ในการขับเคลื่อน	- ภาครัฐ - เกษตรกร / ผู้ประกอบการ MSME (ร้านอาหาร/การขาย/ธุรกิจท่องเที่ยว) - ประชาชนในชุมชน
ผลลัพธ์	- เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร มีระยะเวลาในเรียนรู้ความต้องการของตลาดและปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ - ลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของการค้าระหว่างประเทศ

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๔. กลยุทธ์เชิงรับ

ตารางที่ ๔ - ๕ กลยุทธ์เชิงรับที่ ๑

กลยุทธ์เชิงรับที่ ๑ การจัดหากันชนทางการเงิน (Financial Cushion) เพื่อสนับสนุนช่วงเปลี่ยนผ่าน	
เป้าหมาย	- จัดหาแหล่งเงินสำหรับสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร
ภาคีหลัก ในการขับเคลื่อน	- ภาครัฐ - เกษตรกร / ผู้ประกอบการ MSME (ผลิตอาหาร/แปรรูปอาหาร/ร้านอาหาร/ช่องทางจำหน่าย/การขาย/การขนส่ง/ธุรกิจท่องเที่ยว) - สถาบันการเงิน
ผลลัพธ์	- ลดความกังวลของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ที่อาจมีข้อจำกัดด้านสภาพคล่องทางการเงินหรือเงินทุนในช่วงเปลี่ยนผ่าน

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๕. สรุป

การดำเนินกลยุทธ์ต่าง ๆ ข้างต้นนั้นมีเป้าประสงค์หลักที่จะผลักดันให้เกิดระบบการสร้างนวัตกรรมในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารที่ภาคีการพัฒนาจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ สถาบันการศึกษา ชุมชน บริษัทเอกชน และสถาบันการเงิน เข้ามามีส่วนร่วมกับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อร่วมกันเรียนรู้และประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น

การขับเคลื่อนกลยุทธ์สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย

๑. กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย

จากกรอบแนวคิดการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารและการทบทวน ผลการศึกษาในส่วนของเส้นทางเชิงกลยุทธ์ (Strategic Pathway) ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่มีศักยภาพและสามารถสร้างโอกาสในการเติบโตสำหรับผู้ประกอบการ MSME ประกอบด้วย ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑.๑ กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึง ผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) โดยเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่อาศัยฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า ผนวกกับการสร้างมาตรฐานสินค้าเพื่อให้สามารถขยายกำลังการผลิตได้อย่างมีคุณภาพและการรวม กลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ กลุ่มอาชีพ เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองทางธุรกิจ มีตัวอย่างผลิตภัณฑ์ ได้แก่ เนื้อโคขุน ไก่พื้นเมือง ข้าวพื้นเมือง พริกแกง และพืชผักพื้นบ้าน

๑.๒ กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) โดยเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่ผู้ประกอบการ MSME/พันธมิตร จะต้องมีความสามารถทาง เทคโนโลยีและความพร้อมของทักษะด้านการตลาดสูง มีตัวอย่างผลิตภัณฑ์ ได้แก่ เนื้อจากพืช โปรตีน จากแมลง และอาหารเสริมสุขภาพ

๒. กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึง ผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine)

ในการขับเคลื่อนกลยุทธ์สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับ ชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากผู้ประกอบการ MSME จะเป็น รูปแบบและกลไกหลัก โดยนำไปผสมผสานกับ รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากนโยบาย ภาครัฐและรูปแบบและกลไกในการส่งเสริมที่เกิดจากการทำเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) โดยภาครัฐจะต้องสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหน้า (Forward Linkage) และการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหลัง (Backward Linkage) รวมถึงการเชื่อมโยงภาคเกษตร และอุตสาหกรรมอาหารกับการท่องเที่ยว สรุปได้ ดังนี้

๒.๑ กลไกการเกิด

๒.๑.๑ แนวคิด: การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับ ชุมชนท้องถิ่นเมื่อผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแล้วจะทำให้เกิดการท่องเที่ยว เชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างมาทั่วโลกและมีความเหมาะสม กับบริบทการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจของไทย โดยต้องบูรณาการนโยบายด้านการเกษตร ด้านอาหาร

ด้านการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาพื้นที่/ชนบทเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง (Structural Change) ของเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวต้องเริ่มจากกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งเป็นฐานการผลิตของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อต่อยอดและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย (Final Product) โดยภาครัฐต้องกำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการวางแผนและทำงานร่วมกันของหน่วยการผลิตต่าง ๆ

๒.๑.๒ แนวทางการขับเคลื่อน:

๒.๑.๒.๑ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เกษตรกรผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต่อยอดการดำเนินโครงการ ๑ ตำบล ๑ มหาวิทยาลัย ที่ได้ดำเนินการช่วงโควิด ๑๙ เพื่อลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับท้องถิ่น โดยนำฐานข้อมูลโครงการฯ มาศึกษาวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารในแต่ละพื้นที่ คัดเลือก Product Champion และกำหนดกิจกรรมการเชื่อมโยง Actors ในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานอย่างบูรณาการ เช่น อุปสงค์และอุปทาน จุดแข็ง/จุดอ่อนของผลิตภัณฑ์ และโอกาสทางธุรกิจ

๒.๑.๒.๒ กระทรวงการคลังและสถาบันเงินเฉพาะกิจควรศึกษาแนวทางการกำหนดสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น โดยเฉพาะในระยะเริ่มต้นเพื่อสร้างต้นแบบ/Business Model สำหรับขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

๒.๒ กลไกการค้ำค้ำ การถ่ายทอด การบ่มเพาะ

๒.๒.๑ แนวคิด: ในการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหน้า (Forward Linkage) และการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหลัง (Backward Linkage) ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นนั้น การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยการผลิตจะต้องเพิ่มมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับห่วงโซ่อุปทานด้วยมิฉะนั้นก็จะเป็นการดำเนินงานที่ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงกัน โดยกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต้องค้นหาจุดขาย หรือ Core Positioning ของตนเอง เพื่อใช้ในการสร้างแบรนด์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มรายได้และกระจายผลประโยชน์ให้กับทุกภาคส่วนได้อย่างสมดุล

๒.๒.๒ แนวทางการขับเคลื่อน:

๒.๒.๒.๑ สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่น ต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยบริการให้คำปรึกษาเกษตรกร ผู้ประกอบการ MSME ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมสร้างแบรนด์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงค้นหาโอกาสทางธุรกิจอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ ควรกำหนดเป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันการศึกษา โดยใช้รายได้ชุมชนที่เพิ่มขึ้นหรือการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์เป็นตัวชี้วัดในการประเมิน

๒.๒.๒.๒ สถาบันอาหารและสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมศึกษาความเป็นไปได้ในการต่อยอดกลุ่มอาหารที่จดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่อยู่แล้ว โดยเน้นการแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายและมูลค่าของผลิตภัณฑ์

แผนภาพ ๔ - ๑ แผนที่กลุ่มอาหารที่จดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

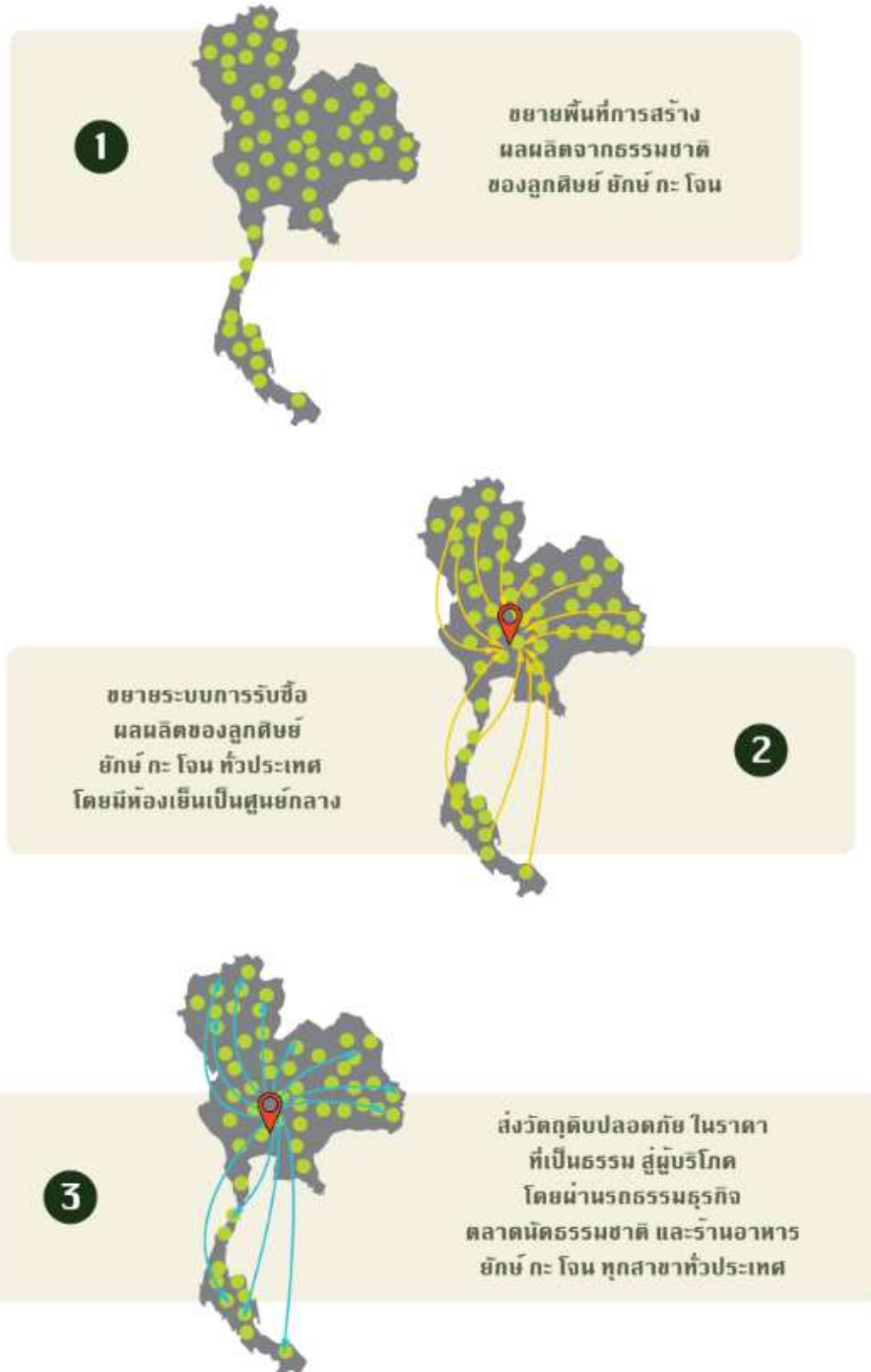
ที่มา : สิทธิโชค ศรีโซ, ออนไลน์, ๒๕๖๖

๒.๓ กลไกการประยุกต์ใช้

๒.๓.๑ แนวคิด: เมื่อสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นได้แล้ว ปัจจัยสำคัญต่อมาคือ การทำการตลาด/ประชาสัมพันธ์สินค้า และการพัฒนาช่องทางเข้าถึงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มลูกค้าได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง เพื่อให้มียอดขายอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จากการศึกษา พบว่า ปัจจุบันมีช่องทางหลักในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า ได้แก่ (๑) การจัดกิจกรรมในชุมชน (๒) การเปิดร้านอาหารในเมือง และ (๓) การขายทาง e-commerce ซึ่งเกษตรกร ผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และชุมชนต่าง ๆ ได้ผสมผสานช่องทางต่าง ๆ ดังเช่น กรณี “ธรรมธธุรกิจ” ซึ่งเป็นบริษัทวิสาหกิจเพื่อสังคมที่รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบธรรมชาติไม่ใช้สารเคมี นำมาต่อยอดส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยจัดอบรมให้ความรู้ ช่วยเชื่อมโยงกับเครือข่ายกลไกกรมธรรมชาติที่มีสมาชิกกว่าล้านคนทั่วประเทศ โดยธรรมธธุรกิจรับซื้อผลผลิตอาหารจากจังหวัดต่าง ๆ เช่น อาหารทะเลจากประมงพื้นบ้าน จังหวัดชุมพร ข้าวกล้องสันป่าตอง เพื่อนำมาส่งต่อให้ถึงมือผู้บริโภค (Farm to Table) ผ่านช่องทางตลาดนัดธรรมชาติ พระราม ๙ รถพุ่มพวง และร้านอาหาร ยักษ์ กะ โจน ซึ่งตั้งอยู่ที่โรงแรมชุมพรคาบาน่า จังหวัดชุมพร และกรุงเทพฯ

แผนภาพ ๔ - ๒ การบริหารจัดการภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของธรรมธุรกิจ

แผนธรรมธุรกิจในอนาคต

ที่มา : ธรรมธุรกิจ, ออนไลน์, ๒๕๖๖

๒.๓.๒ แนวทางการขับเคลื่อน:

(๑) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและกระทรวงมหาดไทย ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมประจำปีในพื้นที่และพัฒนาเส้นทางหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว ในชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความต่อเนื่อง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนและถือ โอกาสในการสร้างการรับรู้แบรนด์และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัด กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารในแต่ละพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง เช่น เทศกาลกินปูม้า จังหวัด เพชรบุรี เทศกาลทานทุเรียน จังหวัดระยอง แต่กิจกรรมดังกล่าวเน้นการขายผลผลิตเป็นหลัก ยังขาด รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ที่จะสร้าง Story และทำให้ผู้บริโภคจดจำแบรนด์ได้ ดังนั้น การจัด กิจกรรมประจำปีต้องสื่อให้ถึงแบรนด์ของพื้นที่และรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ว่ามีความเกี่ยวข้องกับ ผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการ MSME และชุมชนอย่างไร

(๒) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจัดหา พื้นที่ส่งเสริมการขายหรือพื้นที่ทดลองการขายในเมือง เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ใน กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร รวมถึงชุมชนมีโอกาสในการทดสอบตลาด เพื่อประเมิน ความพร้อมของธุรกิจและการตอบรับต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป้าหมาย

(๓) กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานเศรษฐกิจดิจิทัล และสำนักงาน ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสนับสนุนให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร รวมถึงชุมชนเรียนรู้การผลิตรายละเอียดเนื้อหาของผลิตภัณฑ์ เพื่อนำเสนอผ่าน Platform การตลาดต่าง ๆ ที่มีอยู่จำนวนมากในปัจจุบัน

(๔) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สนับสนุนองค์ความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับ ชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรม อื่น (Local Growth Engine) เช่น การบริหารห่วงโซ่อุปทานอย่างมีประสิทธิภาพ การนำเสนอ/ เล่าเรื่อง (Storytelling) วิธีการจัดทำสื่อ online

แผนภาพ ๔ - ๓ แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine)

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๓. กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine)

ในการขับเคลื่อนกลยุทธ์สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากนักวิจัย นักวิชาการ นักประดิษฐ์ ตามความต้องการของผู้ประกอบการ SME จะเป็นรูปแบบและกลไกหลัก โดยต้องนำไปผสมผสานกับรูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากการตลาด เพราะโจทย์ที่นักวิจัยจะนำไปคิดค้นนั้นต้องเชื่อมโยงกับความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก สรุปได้ ดังนี้

๓.๑ กลไกการเกิด

๓.๑.๑ แนวคิด: การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่เป็นการตอบโจทย์ความต้องการของตลาด/ผู้บริโภคด้วยความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งปัจจุบัน แนวคิดการบริโภคอาหารได้เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้บริโภคมีความตระหนักรู้ถึงความจำเป็นของการบริโภคอาหารที่มีสารอาหารที่เหมาะสมกับร่างกายของตนเองมากขึ้น เช่น อาหารเสริมสุขภาพ อาหารทางการแพทย์ และอาหารอินทรีย์ จึงเกิดโอกาสทางธุรกิจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๓.๑.๒ แนวทางการขับเคลื่อน: ผลักดันให้เกิดการทำ Market Research ด้านอาหารทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาความต้องการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดโจทย์การค้นคว้าวิจัย เหมือนกรณีบริษัทข้ามชาติ (MNCs) ที่จ้างทำ Market Research เพื่อติดตามแนวโน้มความต้องการของตลาดและวิเคราะห์ SWOT ของสินค้าตนเอง และคู่แข่งอยู่ตลอดเวลาและนำข้อมูลไปปรับปรุงผลิตภัณฑ์และวางแผนการตลาด สำหรับกรณีกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร หน่วยงาน เช่น กระทรวงพาณิชย์ และสถาบันการศึกษา ควรร่วมมือกันจัดทำ Market Research ดังกล่าวเป็นระยะ ๆ และส่งมอบข้อมูลให้สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำปรึกษาเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารเพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดต่อไป

๓.๒ กลไกการค้นคว้า การถ่ายทอด การบ่มเพาะ

๓.๒.๑ แนวคิด: การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีถือเป็นแนวทางตาม BCG Model โดยระดับความเข้มข้นของการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นสำหรับกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารนั้นจะเป็นระดับพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ เป็นการใช้องค์ความรู้และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อศึกษาระดับของสารอาหารในผลผลิตทางการเกษตรหรือเป็นการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อแยก/สกัดองค์ประกอบทางเคมีของผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร ทั้งนี้ การค้นคว้าและทดลองดังกล่าวต้องอาศัยทั้งระยะเวลาและเงินทุนในการดำเนินการ ซึ่งมีโอกาสที่จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่อาจนำผลไปต่อยอดในขั้นตอนต่อไปได้ ดังนั้น การเตรียม Cushion เพื่อรองรับความล้มเหลวก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ โดยเมื่อล้มแล้วต้องลุกได้เร็ว

๓.๒.๒ แนวทางการขับเคลื่อน:

๓.๒.๒.๑ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สถาบันอาหาร สถาบันการศึกษา และหน่วยงานวิจัยควรศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบทางเคมี ประโยชน์ ผลข้างเคียง และการประยุกต์ใช้งานของผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำหรับประกอบอาหาร เหมือนกรณีสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์(องค์การมหาชน) ที่มีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลคุณสมบัติของวัสดุประเภทต่าง ๆ สำหรับให้นักศึกษาเรียนรู้และนักออกแบบได้ค้นคว้าจริงจัง ทั้งนี้ ฐานข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์ในการวางแผนงานวิจัย โดยสามารถเน้นการต่อยอดจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ได้ เพื่อลดการศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ได้มีการกระทำไปแล้ว

๓.๒.๒.๒ สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่น จัดให้มีบริการห้องปฏิบัติการเพื่อแยก/สกัดองค์ประกอบทางเคมีของผลผลิตทางการเกษตร และการตรวจสอบสารอาหารในผลิตภัณฑ์อาหาร รวมถึงการรับให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๓.๒.๒.๓ กระทรวงการคลัง สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม และสถาบันการเงินเฉพาะกิจร่วมกันพัฒนา Sandbox สำหรับเป็นพื้นที่สำหรับทดสอบผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ในช่วงการถ่ายถอดและบ่มเพาะ เพื่อจัดหาคู่มือ เครื่องมือและกลไกในการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ รวมถึงการจัดหาแหล่งเงินทุนที่ต่อเนื่อง

๓.๓ กลไกการประยุกต์ใช้

๓.๓.๑ แนวคิด: การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจำเป็นต้องมีการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐาน โดยเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตในทุกขั้นตอน และมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์อาหารใหม่มีความซับซ้อนสูงและจำเป็นต้องมีสารประกอบทางวิทยาศาสตร์เฉพาะหรือมีขั้นตอนการผลิตเฉพาะที่เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต้องพึ่งพาผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น (OEM) เพื่อดำเนินการแทน ในระยะยาวเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต้องระวังและป้องกันมิให้เกิดการผูกขาดของวัตถุดิบหรือสารประกอบทางวิทยาศาสตร์ และต้องระมัดระวังมิให้เกิดสินค้าคู่แข่งจากผู้ประกอบการ OEM รายเดียวกัน ซึ่งจะทำให้สภาวะการแข่งขันในตลาดเปลี่ยนไป

๓.๓.๑ แนวทางการขับเคลื่อน:

๓.๓.๑.๑ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงมหาดไทย และสถาบันการศึกษาในแต่ละพื้นที่จัดตั้งทีมงานให้บริการคำปรึกษาด้าน Farm & Food ในระดับพื้นที่ (Farm & Food Advisory Services) เพื่อช่วยเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในช่วงการเปลี่ยนผ่าน ตั้งแต่การวางแผนด้านวัตถุดิบ กระบวนการผลิต ออกแบบบรรจุภัณฑ์ การตลาด การขนส่งและจำหน่าย และการขาย

๓.๓.๑.๒ ทีมงานให้บริการคำปรึกษาด้าน Farm & Food ในระดับพื้นที่ (Farm & Food Advisory Services) ต้องวางแผนให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อลดการพึ่งพาผู้ประกอบการ OEM

๓.๓.๑.๓ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สนับสนุนองค์ความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่ จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) เช่น ความรู้ชีววิทยาและเคมีพื้นฐาน วิธีการดัดแปลงเทคโนโลยี การควบคุม และตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการบริหารสัญญาและต้นทุน

แผนภาพ ๔ - ๔ แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine)

๔. การจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการ MSME
กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต่อกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย

ตารางที่ ๔ - ๖ สรุปการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย

กลยุทธ์	กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร ที่เน้นการสร้างรายได้ ระดับชุมชนท้องถิ่น	กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร ที่เป็นโอกาสใหม่
กลยุทธ์เชิงรุก		
๑. การเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหน้า (Forward Linkage) และการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหลัง (Backward Linkage) รวมถึงการเชื่อมโยงภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับการท่องเที่ยว	***	**
๒. การกำหนดให้สถาบันการศึกษา/หน่วยงานวิจัยผลิตเฉพาะงานวิจัยแบบมุ่งเป้า (Targeted Research) โดยเฉพาะในกระบวนการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์	**	***
กลยุทธ์เชิงแก้ไข		
๑. การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะ Entrepreneur ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	***	***
๒. การฟื้นฟูทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคเกษตรและการผลิตอาหาร	***	**
๓. การมีให้คำปรึกษาด้าน Farm & Food ในระดับพื้นที่	***	***
กลยุทธ์เชิงป้องกัน		
๑. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน	***	**
๒. การ Focus ตลาดในประเทศเป็นลำดับแรก	**	**
กลยุทธ์เชิงรับ		
การจัดหากันชนทางการเงิน (Financial Cushion) เพื่อสนับสนุนช่วงเปลี่ยนผ่าน	**	***

หมายเหตุ *** สำคัญมาก และ ** สำคัญปานกลาง

ที่มา : ผู้วิจัย, ปี ๒๕๖๕

สรุป

๑. จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการ MSME ในกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารสามารถสรุปได้ว่า กรอบแนวคิดการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคตจะต้องเน้นการยกระดับห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) แบบบูรณาการและครอบคลุมผลิตภัณฑ์ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นปลาย การเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารกับกลุ่มธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่นเพื่อเพิ่มโอกาสการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร การเรียนรู้เครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้และเทคโนโลยีจะทำให้เกิดการพัฒนาด้านตนเองของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME อย่างต่อเนื่อง การผลักดันให้เกิดการจับคู่ระหว่างเกษตรกร/ผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารกับสถาบันการศึกษา/หน่วยวิจัยเพื่อพัฒนางานวิจัยและพัฒนาแบบพุ่งเป้า และการจัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนา MSME ในแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสมและ “ให้ถูกฝา ถูกตัว” โดยคำนึงถึงรูปแบบและกลไกการส่งเสริม MSME โดยต้องปรับให้สอดคล้องกับรูปแบบและกลไกการส่งเสริม MSME ของแต่ละผลิตภัณฑ์

๒. ทิศทางการพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคตได้ยึดตามกรอบแนวคิดระบบอาหารที่ยั่งยืน ซึ่งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงภาคเกษตร อาหาร สุขภาพ และความยั่งยืนเข้าด้วยกัน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อ/ผู้บริโภคอย่างครบถ้วน ดังนั้นผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารจำเป็นต้องปรับตัวและกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่มีศักยภาพและสามารถสร้างโอกาสในการเติบโตสำหรับผู้ประกอบการ MSME มี ๒ กลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) และ (๒) กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) โดยผู้ประกอบการ MSME ต้องดำเนินกลยุทธ์ที่หลากหลาย ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน และกลยุทธ์เชิงรับ เพื่อให้การพัฒนา MSME สามารถเติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainability) และเต็มศักยภาพ

๓. การขับเคลื่อนกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมายนั้นจะต้องพิจารณาถึงรูปแบบและกลไกการส่งเสริม เพื่อให้สามารถกำหนดแนวคิดและแนวทางการขับเคลื่อนตามกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) มีรูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากผู้ประกอบการ MSME เป็นกลไกหลักเนื่องจาก เป้าประสงค์ของผลิตภัณฑ์อาหารคือการบูรณาการนโยบายด้านการเกษตร ด้านอาหาร ด้านการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาพื้นที่/ชนบทเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง (Structural Change) ของเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนดังกล่าวต้องเริ่มจากกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งเป็นฐานการผลิตของ

ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อต่อยอดและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย (Final Product) โดยภาครัฐต้องกำหนดมาตรการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการวางแผนและทำงานร่วมกันของหน่วยการผลิตต่าง ๆ ในขณะที่ กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) ใช้รูปแบบและกลไกการส่งเสริมที่เกิดจากนักวิจัย นักวิชาการ นักประดิษฐ์ ตามความต้องการของผู้ประกอบการ SME เป็นหลัก เนื่องจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่เป็นการตอบโจทย์ความต้องการของตลาด/ผู้บริโภคด้วยความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงจำเป็นพึ่งพานักวิจัย/นักวิชาการในการศึกษาระดับของสารอาหารในผลผลิตทางการเกษตรหรือสกัดองค์ประกอบทางเคมีของผลผลิตทางการเกษตร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSME) ไทย กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. สรุป
๒. ข้อเสนอแนะ

สรุป

๑. สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง MSME และนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

กรอบแนวคิดของการดำเนินนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG อยู่บนฐานของการใช้ทรัพยากรและฐานการผลิตที่ประเทศไทยมีอยู่ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบ กระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการและการต่อยอดของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของสินค้าและบริการ ในระบบเศรษฐกิจได้อย่างก้าวกระโดด ทั้งนี้ การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องเร่งลงทุนระบบ ด้านเกษตรและอาหารมูลค่าสูงของประเทศไทยและยกระดับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตร และอุตสาหกรรมอาหารอย่างจริงจัง เนื่องจากกลุ่มเกษตรและอาหารถือเป็นฐานปिरามิดสำหรับ รองรับการพัฒนาสาขายุทธศาสตร์ต่าง ๆ ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ได้แก่ เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจหมุนเวียน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาความพร้อมของ เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร พบว่า กลุ่มเกษตร และอุตสาหกรรมอาหารประสบปัญหาอุปสรรคทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก เช่น ผลผลิตต่อไร่ ลดลง ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาแรงงานขาดทักษะ การเปลี่ยนแปลง ของพฤติกรรมผู้บริโภคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสถานะการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดแนวทางสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับภูมิทัศน์ของกลุ่มเกษตร และอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต เพื่อให้ฐานปिरามิดของประเทศไทยมีความเข้มแข็งและพร้อม ที่จะสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

๒. สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายของการพัฒนา MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒.๑ ความชัดเจนของทิศทางการพัฒนาของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร โดยภาคเกษตรจะพัฒนาสู่เกษตรกร ๔.๐ Smart Farmer โดยให้ความสำคัญกับการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม/เทคโนโลยีในการดำเนินการ ในขณะที่ อุตสาหกรรมอาหารจะพัฒนาไปสู่ระบบอาหารยั่งยืน (Sustainable Food System Development) ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารและผลิตอาหารที่มีคุณภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการตามความต้องการของผู้ซื้อและผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง

๒.๒ ปัจจุบันผู้บริโภคมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทาง/ความต้องการของตลาดอาหารโดยตรง (Demand-led Market) โดยมีพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัยมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และมีคุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน

๒.๓ การพัฒนา Digital Platform ได้ปรับรูปแบบธุรกิจใหม่ (New Business Model) ระหว่างผู้ซื้อ - ผู้ขายในห่วงโซ่อุปทาน โดยได้ปรับจากรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นการผลิตตามลำดับขั้น (Pipeline) เป็นการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยผลิตในแต่ละขั้นตอนมากยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยลดช่องว่างในการสื่อสารข้อมูล/ความต้องการระหว่างหน่วยผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุปสงค์ - อุปทานในภาพรวม

๒.๔ การผลิตงานวิจัยแบบมุ่งเป้า (Targeted Research) โดยเฉพาะในกระบวนการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การผลักดันให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME เรียนรู้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงองค์ความรู้และเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง รวมถึงการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การจัดให้มีบริการให้คำปรึกษา (Consultation) และฝึกอบรมด้านเกษตรและด้านการผลิตอาหารในแต่ละพื้นที่ และการจัดหาเงินหนุนทางการเงิน (Financial Cushion)

๒.๕ การยกระดับห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ด้วยการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหน้า (Forward Linkage) และการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหลัง (Backward Linkage) รวมถึงการเชื่อมโยงภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมทั้งผลิตภัณฑ์ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นปลาย ซึ่งจะช่วยให้การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานของผลิตภัณฑ์ในแต่ละขั้นตอนมีความชัดเจนมากขึ้น และเป็นการเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารกับกลุ่มธุรกิจและอุตสาหกรรมอื่น โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้าง Win - win Strategies ให้กับทั้งสองฝ่าย

๒.๖ ภาครัฐได้ดำเนินมาตรการส่งเสริมสนับสนุน MSME เจริญมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจัดหาและการเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ประกอบการ MSME เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ภาครัฐอยู่ระหว่างการปรับปรุงมาตรการส่งเสริมสนับสนุน MSME ให้มีความครอบคลุมถึงมิติต่าง ๆ ของการพัฒนา MSME มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ MSMEs ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล และด้านการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมในการส่งเสริม MSMEs เพื่อให้การพัฒนา MSME สามารถเติบโตอย่างมั่นคง (Sustainability) และเต็มศักยภาพ (Reach its full potential)

ทั้งนี้ ความท้าทายหลักคือการเร่งปรับบทบาทของภาคีการพัฒนาเพื่อสนับสนุน MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร และการกำหนดกลไกส่งเสริม MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร ที่ชัดเจน เป็นระบบ และมีความต่อเนื่อง

๓. สรุปตามวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

๓.๑ กลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

ผู้วิจัยได้นำ TOWS Matrix มาใช้ในการออกแบบกลยุทธ์ส่งเสริมผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารภายใต้ทิศทางการพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต โดยนำผลการวิเคราะห์ SWOT ที่ได้มาพัฒนาเป็นกลยุทธ์ใน ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงรับ และกลยุทธ์เชิงป้องกัน โดยเน้นการปิดช่องว่างและการพัฒนาขีดความสามารถของการค้นหา วิจัย และถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี รวมถึงการเร่งสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในระดับพื้นที่/ภายในประเทศ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสร้างนวัตกรรมในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

แผนภาพ ๕ - ๑ ระบบการสร้างนวัตกรรมในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

ที่มา : ผู้วิจัย, ๒๕๖๖

๓.๒ การขับเคลื่อนกลยุทธ์

จากการวิเคราะห์กลยุทธ์สำหรับขับเคลื่อนกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป้าหมาย ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคม และผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) และกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) พบว่า

๓.๒.๑ กลไกการเกิด : การมีข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์/ห่วงโซ่อุปทาน/ห่วงโซ่มูลค่าของธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ความต้องการของตลาด และศักยภาพของผู้ประกอบการ MSME อย่างครอบคลุมเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนอย่างถูกต้อง เช่น ในกรณีกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) จำเป็นต้องนำข้อมูลชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับท้องถิ่นมาศึกษาวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าของผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์อาหารในแต่ละพื้นที่ คัดเลือก Product Champion และกำหนดกิจกรรมการเชื่อมโยง Actors ในแต่ละขั้นตอน และในกรณีกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) ต้องจัดทำ Market Research ด้านอาหารทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาความต้องการตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งจะเป็ข้อมูลสำหรับการกำหนดโจทย์การค้นคว้าวิจัย

๓.๒.๒ กลไกการค้นคว้า การถ่ายทอด การบ่มเพาะ : การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการทดลอง (Trial and Error Approach - การลองถูกลองผิด) และการสนับสนุนผู้ประกอบการ MSME ในการประกอบธุรกิจ เช่น การพัฒนาทักษะการประกอบธุรกิจ การให้คำปรึกษาผู้ประกอบการ MSME ในขั้นตอนต่าง ๆ และการให้บริการห้องปฏิบัติการทดสอบผลิตภัณฑ์ เป็นหัวใจหลักของการสนับสนุนการปรับ Mindset ของผู้ประกอบการ MSME และการปรับโฉมให้ผู้ประกอบการ MSME มี Entrepreneur Spirit และ Skills มากยิ่งขึ้น เพื่อเร่งใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและเทคโนโลยีต่าง ๆ และนำมาต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และธุรกิจ เช่น ในกรณีกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) จำเป็นต้องจัดให้มีหน่วยบริการให้คำปรึกษาเกษตรกร ผู้ประกอบการ MSME ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมสร้างแบรนด์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงค้นหาโอกาสทางธุรกิจอยู่ตลอดเวลา และกรณีกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) ต้องจัดให้มีบริการห้องปฏิบัติการเพื่อแยก/สกัดองค์ประกอบทางเคมีของผลผลิตทางการเกษตรและการตรวจสอบสารอาหารในผลิตภัณฑ์อาหาร รวมถึงการรับให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการพัฒนา Sandbox สำหรับเป็นพื้นที่สำหรับทดสอบผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ในช่วงการถ่ายทอดและบ่มเพาะ

๓.๒.๓ กลไกการประยุกต์ใช้ : การสร้างความผูกพันกับตลาด/กลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และการปรับปรุงกิจให้ทันกับสถานการณ์เป็นทักษะที่ผู้ประกอบการ MSME ต้องทำความเข้าใจเชิงลึกและพัฒนาให้เป็นคุณสมบัติติดตัวผู้ประกอบการเพื่อให้การประกอบธุรกิจมีความยั่งยืน เช่น ในกรณีกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เน้นการสร้างรายได้ระดับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและผลกระทบทางบวกให้กับสังคมและธุรกิจอุตสาหกรรมอื่น (Local Growth Engine) จำเป็นต้องจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความต่อเนื่อง และกรณีกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นโอกาสใหม่จากการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบเข้มข้นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ (Emerging Growth Engine) ต้องมีการวางแผนให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อลดการพึ่งพาผู้ประกอบการ OEM

ทั้งนี้ การดำเนินการตามแนวทางการขับเคลื่อนข้างต้นจะสนับสนุนให้กลไกการเกิด กลไกการค้นคว้า การถ่ายทอด การบ่มเพาะ และกลไกการประยุกต์ ภายใต้รูปแบบและกลไกการส่งเสริมผู้ประกอบการ MSME ของแต่ละรูปแบบ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษารวบรวมโดยเฉพาะการศึกษากรณีต่างประเทศแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการกำหนดนโยบายภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของประเทศที่ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อให้การขับเคลื่อนผ่านกลไกต่าง ๆ มีความเป็นเอกภาพและเกิดความต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็ง โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสรุปได้ ดังนี้

๑.๑ ปรับกลไกการขับเคลื่อนภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารให้เป็นหนึ่งเดียว

ปัจจุบันไทยมีแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารจำนวนมาก เช่น แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐ แผนปฏิบัติการด้านการเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐ แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๗๐) และแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของไทยในภาพรวมยังเป็นรูปแบบ “ผลิตมากแต่สร้างรายได้น้อย” โดยในภาคเกษตร การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร โดยส่วนใหญ่ยังเป็นการทำเกษตร ๑.๐ - ๒.๐ ในขณะที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ในอุตสาหกรรมอาหารยังมีน้อยและล่าช้า และการส่งออกอาหารส่วนใหญ่เป็นสินค้าทางการเกษตรหรือการแปรรูปที่ไม่ได้ใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีขั้นสูง ส่งผลให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารมีรายได้ไม่เพียงพอรายจ่ายและเกิดปัญหาหนี้สินข้ามรุ่น

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากกลไกการขับเคลื่อนภายใต้แผนปฏิบัติการต่าง ๆ มีความซ้ำซ้อนและไม่เกิดการบูรณาการการดำเนินงานในภาพรวม ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า หากจะขับเคลื่อนภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มศักยภาพของห่วงโซ่คุณค่าเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (Agro - Food Value Chain) ดังนั้น ภาครัฐจึงควรปรับรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของไทยให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้เกิดเอกภาพและมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้เป้าหมายเดียวกัน

๑.๒ ปฏิรูประบบการผลิต การถ่ายทอด และการต่อยอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

จุดอ่อนหลักของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของไทยคือ การผลิตองค์ความรู้และเทคโนโลยีไม่เป็นระบบและการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้ไม่เกิดการต่อยอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีสู่นวัตกรรม ปัจจุบันแม้ว่าจะมีการผลิตองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมากแต่ยังไม่มีการจัดระเบียบองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างเป็นระบบทำให้เกิดการผลิตองค์ความรู้มีความซ้ำซ้อน การเข้าถึงมีข้อจำกัด และไม่เกิดการต่อยอดองค์ความรู้ ในข้อเท็จจริงเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารจำเป็นต้องพึ่งพาองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการยกระดับกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างนวัตกรรมในการกระบวนการผลิต ดังนั้น การปฏิรูประบบการผลิต การถ่ายทอด และการต่อยอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารจึงเป็นรากฐานสำคัญของการยกระดับเกษตรกรและผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร โดยภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบ Agro-food Innovation System ที่เข้มแข็ง มีความถาวร มีความพร้อมในการสนับสนุนการวิจัยเฉพาะด้านทั้งในส่วนของงานวิจัยพื้นฐาน (Basic research) การวิจัยประยุกต์ (Applied research) และการวิจัยเพื่อขยายผลเชิงพาณิชย์ (Commercial research) นอกจากนี้ ระบบดังกล่าวต้องให้ความสำคัญกับภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันการศึกษา/ศูนย์วิจัย ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาครัฐ เพื่อร่วมกันกำหนดโจทย์การวิจัย จัดหาเครื่องมือสำหรับวิจัย สนับสนุนงบประมาณการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์และต่อยอดงานวิจัย

๑.๓ การส่งเสริมการผลิตและพัฒนาผู้เชี่ยวชาญภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารเพื่อปิดช่องว่างระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่และผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

เมื่อวิเคราะห์ช่องว่างของการพัฒนาผู้ประกอบการรายใหญ่และผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารพบว่า จุดต่างที่สำคัญคือการเข้าถึง/การประยุกต์ใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยี และทักษะการบริหารจัดการ (Management skill) โดยผู้ประกอบการ MSME ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายย่อยจะมีข้อจำกัดมากกว่าผู้ประกอบการรายใหญ่ เนื่องจากการเข้าถึงและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้/เทคโนโลยีจำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องมีองค์ความรู้พื้นฐานเป็นต้นทุน รวมทั้งอาจมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพิ่มเติม ดังนั้น ผู้ประกอบการ MSME จำนวนมากจึงเลือกเป็นผู้รับองค์ความรู้/เทคโนโลยีจากผู้อื่นที่มีความพร้อมกว่าเป็นหลัก เช่น กรณีเกษตรกรพันธสัญญา

(Contract farming) ที่ผู้ประกอบการรายใหญ่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีให้กับผู้ประกอบการ MSME โดยตรง เพื่อประโยชน์ในการควบคุมมาตรฐานการผลิตของผู้ประกอบการ MSME ดังนั้น เพื่อเปิดช่องว่างดังกล่าวและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ประกอบการ MSME กลุ่มกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารโดยตรง ภาครัฐจึงควรกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (Agro - food Advisor) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Knowledge, Technology, and Innovation Brokers) โดยผู้เชี่ยวชาญภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารต้องพร้อมเข้าร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารในทุกขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ให้ข้อเสนอแนะการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีมูลค่าสูง รวมทั้งยกระดับทักษะการบริหารจัดการให้กับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ประกอบการ MSME กับสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนอื่น ๆ ถึงความต้องการหรือข้อเสนอแนะ (Feedback) ของผู้ประกอบการ MSME เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดโจทย์วิจัยและนโยบายต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษาวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนา MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารข้างต้นจะเห็นถึงความจำเป็นที่ภาครัฐจะต้องเร่งปรับปรุงระบบนิเวศของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารให้มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมที่จะสนับสนุนการส่งเสริมผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรม โดยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสรุปได้ ดังนี้

๒.๑ การพัฒนาฐานข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตรและอาหารและการวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหาร ประกอบด้วย

๒.๑.๑ รวบรวมและจัดระเบียบงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสินค้าเกษตรและอาหาร ซึ่งปัจจุบันมีอยู่จำนวนมากและอาจมีความซ้ำซ้อน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนางานวิจัยของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒.๑.๒ สนับสนุนการผลิตงานวิจัยแบบมุ่งเป้า (Targeted Research) ในแต่ละพื้นที่/จังหวัด โดยเฉพาะหัวข้อมาตรฐานคุณภาพผลิตผลทางการเกษตร วิธีการเพาะปลูกที่มีประสิทธิภาพ และวิธีการกระบวนการผลิต/แปรรูปผลิตผลทางการเกษตร/วัตถุดิบทางการเกษตร

๒.๒ การยกเครื่องหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุน MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒.๒.๑ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต้องมีความเข้าใจถึงบริบทการพัฒนา MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารทั้งในระดับโลก ประเทศ และพื้นที่ รวมถึงมีข้อมูลผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในแต่ละพื้นที่ และสามารถรับรู้ความเป็นไปของสถานการณ์ธุรกิจ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อวิเคราะห์และเตรียมความพร้อมให้กับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒.๒.๒ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต้องพัฒนา Platform กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อเป็นพื้นที่สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในการค้นหาและสื่อสารโอกาสทางธุรกิจ การกำหนดโจทย์การวิจัยและพัฒนาและการเข้าถึงงานวิจัยต่าง ๆ การยกระดับทักษะของผู้ประกอบการ และการจัดหาแหล่งทุน

๒.๒.๓ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมควรจัดให้มีบริการให้คำปรึกษา (Consultation) และฝึกอบรมด้านเกษตรและด้านการผลิตอาหารในแต่ละพื้นที่ โดยเน้นด้านการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒.๓ การปรับบทบาทของสถาบันการศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร

๒.๓.๑ จัดให้มีบริการห้องปฏิบัติการเพื่อแยก/สกัดองค์ประกอบทางเคมีของผลผลิตทางการเกษตรและการตรวจสอบสารอาหารในผลิตภัณฑ์อาหาร รวมถึงการรับให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๒.๓.๒ ปรับหลักสูตรให้มีวิชาสหกิจศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการนำโจทย์/ความต้องการ/ปัญหาของผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร ในพื้นที่มาพัฒนาเป็นโครงการสำหรับนักศึกษาจากสาขาวิชาต่าง ๆ มาร่วมกันศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม

๒.๔ การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการพัฒนาของผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อให้สามารถประเมินความคุ้มค่าของ Inputs ที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดทำให้ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงสามารถติดตามสถานะของการพัฒนาของผู้ประกอบการ MSME แบบเชิงลึกได้ทุกราย

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ปัจจุบันการพัฒนาผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรกรและอุตสาหกรรมอาหารในพื้นที่ต่าง ๆ ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG เริ่มมีความก้าวหน้าแล้ว เช่น โครงการ “การยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเหนียวด้วยเกษตรสมัยใหม่ บนเส้นทางสายวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง” หรือ BCG Naga Belt Road ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น แป้งไข่มุกข้าวเก่า แป้งข้าวเม่าสำเร็จรูป และเบอร์เกอร์ข้าวเหนียวข้าวกล้องจิ้งหรีด ซึ่งผลงานวิจัยดังกล่าวได้รับรางวัลวิจัยระดับโลก (งาน European Exhibition of Creativity and Innovation ๒๐๒๓) ทั้งนี้ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงความสำคัญของบทบาทของสถาบันการศึกษาและนักวิจัยที่ได้ทำงานร่วมกับชุมชนแต่ละจังหวัดอย่างเข้มแข็ง อย่างไรก็ตามยังมีหลายกรณี

ที่เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว ผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร/ชุมชนไม่สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนสะท้อนถึงความจำเป็นของการมีพี่เลี้ยงในทุกขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทาน ดังนั้น สำหรับการวิจัยในระยะต่อไปควรศึกษาวิเคราะห์บทบาทของผู้เชี่ยวชาญภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (Agro-food advisor) ในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทานของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของไทย เนื่องจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวถือเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งจะทำให้การพัฒนาผู้ประกอบการ MSME กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารเกิดความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดด

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ
ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๗๐. กรุงเทพฯ : กระทรวงการอุดมศึกษา
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ๒๕๖๕

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๕

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐.
กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๒

ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, สำนักงาน. แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐). กรุงเทพฯ : , ๒๕๖๕

ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, สำนักงาน. รายงานสถานการณ์ MSME ไตรมาสที่ ๔ ปี ๒๕๖๕.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท ลิซันน์ พีเพรส จำกัด, ๒๕๖๖

วารสาร

เบญจรงค์ สวัสดิ์พาณิชย์. “บทบาทของรัฐในการส่งเสริมความพร้อมของผู้ประกอบการวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) กลุ่มธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๖๓”.
วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ปีที่ ๕ (๑), เดือนมกราคม - เมษายน
๒๕๖๕.

เอกสารวิจัย

ภาวิณี ชินะโชติ และคณะ. “ข้อเสนอเชิงนโยบายโครงการศึกษาวิจัย การพัฒนากลไกการจัดตั้ง FFC
Thailand”. รายงานผลการวิจัย, สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน),
๒๕๖๔.

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสถาบันนโยบาย
วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
“การวิจัยระบบอาหาร: การจัดทำยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนระบบอาหาร”. รายงานผลการวิจัย,
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ๒๕๖๔.

สัมภาษณ์

นายชาญวิทย์ อมตะมาทชาติ, กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สัมภาษณ์. ๒๕ เมษายน ๒๕๖๖

นายสุริยนต์ ัญญกิจจานุกิจ, ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ. สัมภาษณ์. ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖

นางสาวไพลิน เตียงพิทยากร, ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายกลยุทธ์องค์กร บริษัทประกันสินเชื่อ

อุตสาหกรรมขนาดย่อม. สัมภาษณ์. ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖

นายพรหมวิหาร บำรุงถิ่น, ประธานวิสาหกิจชุมชนโกโก้ภูเก็ต. สัมภาษณ์. ๒๔ เมษายน ๒๕๖๖

นางสาวตาปี วัชรางกูร, ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สัมภาษณ์. ๒๗ เมษายน ๒๕๖๖

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ธรรมธุรกิจ, “มาหั่นกันไหม ?” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :<https://salepage.thamturakit.com>

สิทธิโชค ศรีโซ, “มัดรวมไว้ให้ 19 ของกินเด็ดดีดีตรา GI ไทยแลนด์ อัปเดต ปี 2565”. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก: <https://www.greenery.org/insight-19-geographical-indication/>

Chaiwat Sowcharoensuk, “อุตสาหกรรมอาหารในอนาคต”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/future-food-2022>

ภาษาต่างประเทศ

Marina Ranga, Tomasz Mroczkowski และ Tsunehisa Arais. “University - industry cooperation and the transition to innovation ecosystems in Japan”. *Industry and Higher Education*. 2017 Vol. 31 (6), 373 - 383.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

OECD, OECD Food and Agricultural Reviews, OECD Publishing, Paris. (2019) “Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Japan”. (Online). Available: <https://doi.org/10.1787/92b8dff7-en>.

World Tourism Organization, UNWTO. Madrid. “Gastronomy Tourism - The Case of Japan”. (Online). Available: <https://doi.org/10.18111/9789284420919>. 2019.

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ - สกุล : นางณัฐฎ์จารี อนันตศิลป์
- วัน เดือน ปีเกิด : ๑๓ กันยายน ๒๕๑๓
- การศึกษา : ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
: ปริญญาโท Master of Business Administration, Shenandoah University,
สหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงานโดยย่อ

- : ที่ปรึกษาประจำสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี
 - : รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี
 - : ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี
- ตำแหน่งปัจจุบัน : เลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี